

**Foreningslivets samarbejde i Rigsfællesskabet.
Symposie kompendium.**

Symposium om foreningslivets samarbejde i Rigsfællesskabet

Online 2-dages symposium, tirsdag – onsdag, den 6. – 7. februar 2024.

Referat fra symposiet: Jákup Bogi Joensen

Redaktion: Jógvan Sørin Hansen, Ernst S. Olsen, Bente von Schindel, Peter Nygaard og Hans Jørgen Vodsgaard.

© 2024 Tórshavnar Kvøldskúli (FO); Det Frivillige Kulturelle Samråd (DK); NUKAKA - De Grønlandske Museers Sammenslutning (GL); og Interfolk, Institut for Civilsamfund (DK).

Alle rettigheder forbeholdes. Kompendiet kan citeres med kildehenvisning.

Udgiver Tórshavnar Kvøldskúli

Forsidefoto Nordisk Råd og Nordisk Ministerråd

Layout Tórshavnar Kvøldskúli og Interfolk, Institut for Civilsamfund

Udgivelse Februar 2024

Dette kompendium er publiceret inden for rammerne af Nordplus Voksen udviklingsprojektet, september 2022 – august 2024 med titlen: "Kortlæg og udvikle foreningslivets samarbejde i Rigsfællesskabet" *Map and develop the civil society cooperation in Rigsfællesskabet* (COMMON).

For mere information, se projektets hjemmeside: <https://www.ngo-network-nord.com/>

Projektet er støttet af Nordisk Ministerråds program for livslang læring, Nordplus Voksen.

Denne publikation afspejler kun forfatterens synspunkter, og hverken hovedadministratoren for Nordplus-programmet, det danske Uddannelses- og Forskningsministerium, eller Nordisk Ministerråd kan holdes ansvarligt for brug af indholdet

Indhold

Indledning	4
Del 1: Foreningslivets samarbejde i Rigsfællesskabet	6
Præsentation af den færøske undersøgelse	6
Præsentation af den grønlandske undersøgelse	6
Præsentation af den danske undersøgelse	7
Konklusion i plenum	8
Erfaringer med socialt projektsamarbejde i Rigsfællesskabet	9
Erfaringer med foreningsarbejde i Rigsfællesskabet	10
Erfaringer med ungdomsarbejde i Rigsfællesskabet	11
Del 2: Rigsfællesskabet	13
Holdningsændringer til Rigsfællesskabet – fra koldt fællesskab til varm skilsmisse	13
Kan Rigsfællesskabet opløses og samles igen - og om hvad og i hvilken form	14
Kan Rigsfællesskabet forandres for at bevare det?	17
Hvad menes med <i>Free Association</i> ?	19
Appendix	21
Appendix I: Symposieprogrammet	21
Appendix II: Deltagerliste	23
Appendix III: Ernst S. Olsen - Den færøske undersøgelse	24
Appendix IV: Peter Nygaard - Den grønlandske undersøgelse	27
Appendix V: Hjördis G. Lailudóttir - Ungdomsforeningernes samarbejde	31
Appendix VI: Hans Jørgen Vodsgaard - Fra koldt fællesskab til varm skilsmisse	38
Appendix VII: Ulrik Pram Gad - Hvad menes med "Free association"	50

Indledning

Symposiet om foreningslivets samarbejde i Rigsfællesskabet var et 2-dages online arrangement, der fandt sted tirsdag den 6. og onsdag den 7. februar 2024. Programmet (se appendix I) strakte sig over 6 timer fordelt på de to dage med omfattede plenumoplæg, gruppediskussioner og en paneldebat.

Symposiet blev afholdt på dansk, og deltagerne repræsenterede foreninger, meningsdannere og videnskabsfolk fra Grønland, Færøerne og Danmark.

Arrangementet var en del af det Nordplus Voksen 2-årige udviklingsprojekt, der løber fra september 2022 til august 2024 med titlen: *Map and develop the civil society cooperation in the Commonwealth / Rigsfællesskabet* (COMMON). For mere information om projektet, se portalen: <https://www.ngo-network-nord.com/>

Baggrund

Det overordnede mål for Nordplus-projektet har været at undersøge graden af kontakt og samarbejde mellem foreningerne i civilsamfundet i de tre lande samt at udvikle en Vidensportal med information om mulighederne for internationalt samarbejde både inden for og uden for Rigsfællesskabet. Projektets aktiviteter omfatter en undersøgelse af samarbejdet, et symposium om undersøgelsens resultater og udviklingen af en vidensportal om de internationale samarbejds muligheder.

Undersøgelsen indikerer, at der er et meget lavt niveau af kontakt og samarbejde mellem foreningerne i civilsamfundet i de tre lande, og det er overraskende, at der ikke synes at være bred interesse for at udvikle et sådant samarbejde hverken i Grønland, Færøerne eller Danmark. Det svage samarbejde skyldes sandsynligvis ikke manglende kendskab til hinanden, men snarere at foreningerne på Færøerne og i Grønland har behov for at nedprioritere deres omfattende bånd til Danmark og i stedet fokusere på forbindelser til andre lande uden for Rigsfællesskabet. På den anden side har de danske foreninger lettere ved at finde partnere i andre nordiske, baltiske eller europæiske lande, hvor udvalget er større, og hvor samarbejdet er mere problemfrit.

Generelt virker det ikke som om, der er et særligt værdifællesskab eller en samlende identitetsfølelse, der fremmer en fælles prioritering af kontakter og samarbejder mellem de tre lande. Der synes ikke at være behov for at styrke den gensidige viden eller samarbejde mellem foreningslivet i Rigsfællesskabet, men derimod for:

- At støtte de to mindre lande i at øge deres kontakt og samarbejde med andre landes foreningsliv som et skridt mod deres øgede selvstændighed, herunder:
 - At bidrage til at afklare mulige alternativer til det nuværende Rigsfællesskab, som ikke synes at have nogen fremtid i sin nuværende form. Alternativerne mangler stadig at blive formuleret både i Grønland og Færøerne og bliver ikke reelt diskuteret i Danmark. Der tales ofte om *free association* som et alternativ for Grønland, men de, der fremsætter dette forslag, mangler stadig at forklare, hvad det indebærer, hvem det skal være sammen med, og hvordan det kan give større selvstændighed end det nuværende selvstyre.

- At afklare, hvad den nuværende overgangsperiode med et stærkt ønske om øget selvstændighed i de to mindre lande kan betyde for den mellemfolkelige kontakt og samarbejdet mellem de tre landes foreningsliv i de kommende år.

Symposiets temaer

Det er symposiets mål

- at præsentere undersøgelsens resultater.
- at drøfte og kvalificere perspektiverne for denne undersøgelse.
- at starte en afklaring af, hvad de tre landes foreningsliv kan og bør gøre i forhold til denne tendens til afvikling af det nuværende Rigsfællesskab.
- at starte en diskussion af hvilke alternativer, der er ønskelige og mulige for henholdsvis Færøerne og Grønland, der trods deres vidt forskellige situation, begge søger mere selvstændighed; og hvilke alternativer som for Danmark må betyde et farvel til fællesskabet grundet egne sikkerhedspolitiske interesser.

Projektets undersøgelse *Foreningslivets samarbejde i Rigsfællesskabet* kan downloades på projektets hjemmeside og vidensportal: <https://www.ngo-network-nord.com>

Programmæssig revision

Forinden symposiet foretog arbejdsgruppen visse ændringer i programmet, idet enkelte oplægsholdere blev forhindrede i at deltage på det planlagte tidspunkt. Disse blev flyttet til alternative tidspunkter for at sikre deres bidrag til symposiet.

I dette kompendium er de pågældende indlæg dog indsat på deres oprindelige pladser, så de indtræffer logisk der, hvor de tematisk hører hjemme.

Del 1: Foreningslivets samarbejde i Rigsfællesskabet

- online 2-dages symposium, den 6. og 7. februar 2024

Undersøgelsen – hvad var opgaven

Opgaven bestod i at undersøge samarbejdet i og imellem foreninger i civilsamfundet i de tre lande i Rigsfællesskabet: Grønland, Færøerne og Danmark. Fokus lå særligt på emner som social inklusion, samhørighed, aktivt medborgerskab, demokrati og miljømæssig bæredygtighed. Disse temaer er aktuelle og af afgørende betydning i en nordisk kontekst, herunder også inden for Rigsfællesskabet.

Præsentation af den færøske undersøgelse

- **Jógvan Sørin Hansen**, rektor, Tórshavnar Kvøldskúli, og **Ernst S. Olsen**, rådgiver ved Nordisk Atlantsamarbejde (NORA).

Undersøgelsen fra Færøerne er baseret på telefonisk kontakt og udsendelse af spørgeskemaer til 15 repræsentative foreninger, hvoraf 14 har reageret. Disse foreninger spænder over et bredt spektrum af størrelser og områder, herunder uddannelse, sociale anliggender, kultur og sport. Eksempelvis inkluderer undersøgelsen også det færøske idrætsforbund, ÍSF, som repræsenterer over 150 forskellige foreninger og forbund.

Konklusionen fra undersøgelsen understreger, at der eksisterer en mangfoldighed af behov blandt foreningerne. Ikke desto mindre er der en universel anerkendelse af, at samarbejde udgør en gavnlig og nødvendig faktor i foreningslivet, ikke blot på Færøerne, men også på tværs af Rigsfællesskabets lande. Der er enighed om, at samarbejde i bred forstand udgør en styrke, som bør udnyttes.

Undersøgelsen påpeger desuden, at økonomien spiller en afgørende rolle, idet forskellige foreninger har forskellige økonomiske ressourcer til rådighed, hvilket kan give visse udfordringer.

I forbindelse med undersøgelsen gav nogle respondenter udtryk for en interesse i at udvide samarbejde mellem landene, både inden for og uden for Norden, og ikke blot begrænset til Rigsfællesskabet. Derfor peger konklusionen på behovet for en ny undersøgelse af foreningslivet, som bør omfatte andre nordiske lande og måske endda lande uden for Norden. Dette vil give et mere nuanceret billede af foreningslivets samarbejde og mulighederne for fremtidigt samarbejde.

Samlet set bekræfter den færøske undersøgelse potentialet for samarbejde på tværs af foreninger og lande i Rigsfællesskabet. Samtidig påpeger den, at foreningerne søger deres naturlige samarbejdspartnere ud fra praktiske og nyttige hensyn, uafhængigt af Rigsfællesskabets sammensætning.

Præsentation af den grønlandske undersøgelse

- **Peter Nygaard**, formand for Nukaka og direktør ved Maitsoq Museum.

Nukaka blev stiftet i 1993, oprindeligt som lokalmuseernes sammenslutning. Det blev stiftet i opposition til Nationalmuseet i Nuuk, men siden 2006 har Nationalmuseet også været med.

Derfor tæller sammenslutningen nu i alt 18 medlemmer, som alle er godkendte af hjemmestyret. Der er generalforsamling hvert andet år, hvor man vælger en bestyrelse, som består af seks medlemmer fra de grønlandske storkommuner, samt medlem fra Nationalmuseet i Nuuk.

Der er en bred forståelse omkring, at formanden ikke kan repræsentere Nationalmuseet, men et af de lokale museer i Grønland. Nukaka er associeret medlem af sammenslutningen af Danske Museer, og samarbejdet foregår for det meste online på grund af den store tidsforskel, der er mellem Grønland og Danmark. Økonomien er baseret på kontingent fra alle museer, og arbejdet er i stort omfang frivilligt. Der er ikke noget sekretariat.

Dannelsen af foreninger i Grønland tog for alvor fart efter 2. verdenskrig. For det meste var der tale om foreninger og forbund indenfor idræt og sport. Men vilkårene var og er meget vanskelige i Grønland, blandt andet på grund af den meget store afstand mellem byerne og bygderne. Derfor er det en stor udfordring at opretholde de mange forskellige foreninger og samarbejde på tværs af landet.

En anden årsag er, at arbejdet i foreningerne i mange tilfælde er personbåret. Det er vanskeligt at rekruttere folk til bestyrelser og de forskellige poster, og konsekvensen kan være, at foreningerne lukker. Dernæst kommer, at den offentlige sektor i Grønland ikke er så god til at støtte op om foreningslivet.

Undersøgelsen konkluderer, at der er store udfordringer i foreningerne i Grønland. Der er intet koordineret samarbejde, hverken i Grønland eller på tværs af landene i Rigsfællesskabet. Dog er der undtagelser i form af Grønlands Forfatterforening og foreningen Grønlandske Børn, der samarbejder med foreninger i andre lande.

Undersøgelsen peger også i retning af en anden faktor, nemlig, at i Grønland spiller identitet en meget vigtig rolle. I mange henseender orienterer man sig i større grad mod inuitsamfundet i Canada og Alaska og nedtoner tilknytningen til det kulturelle fællesskab i Rigsfællesskabet og i det øvrige Norden.

Præsentation af den danske undersøgelse

- **Bente von Schindel**, formand for samrådet for de frivillige kulturelle foreninger i Danmark.

Undersøgelsen har søgt at spørge mange forskellige foreninger inden for teater, kunst, historiske foreninger og museer, samt hos det kulturelle samråd, som er en sammenslutning af 35 lokale foreninger, som igen har mellem 50 og 100 foreninger hver under sig. Men det er kun Danmarks Teater Forening, der har svaret på henvendelsen, og de siger, at de ikke kender til noget samarbejde med hverken Grønland eller Færøerne. Og det er i sig selv nedslående, er en af konklusionerne i den danske undersøgelse.

På den anden side er der gevinst, når der er tale om organisationer, der laver socialt arbejde, blandt andet organisationerne Grønlandsk Selskab og Dansk Ungdoms Fællesråd, DUF. Dog giver de udtryk for, at de samarbejder mere med andre europæiske lande og i langt mindre grad med landene i Rigsfællesskabet. En af grundene er, ifølge undersøgelsen, er der flere og bedre muligheder at søge økonomisk støtte i europæiske fonde.

Undersøgelsen peger dog i et vist omfang i retning af samarbejde mellem organisationen Musik og Ungdom i Danmark og organisationer på Færøerne. Musik og Ungdom holder tit forskellige kurser i Danmark og inviterer ganske ofte unge musikere fra Færøerne. Men det er et af de ganske få eksempler på samarbejde på tværs af landene i Rigsfællesskabet.

Undersøgelsen stiller også skarpt på spørgsmålet om identitet og fællesskab, og peger på en interessant historisk vinkel med en oplevelse, især Grønland, af dansk dominans og kolonial tankegang. Dette har resulteret i en opfattelse og oplevelse af manglende ligestilling og ligeværd - som ligeværdige parter i Rigsfællesskabet.

Hovedkonklusionen i undersøgelsen er, at kun i meget sjældne tilfælde finder der et samarbejde sted mellem de tre lande i Rigsfællesskabet. Og når det sker, er der i høj grad tale om samarbejde inden for det sociale område, det vil sige blandt hjælpeorganisationer som Røde Kors og lignende organisationer.

Undersøgelsen peger i retning af, at det manglende samarbejde mellem landene i Rigsfællesskabet i meget høj grad handler om økonomi og skyldes de ganske få muligheder der er for at søge fonde og andre organer om økonomisk støtte. Eller også handler det om generelt og manglende viden om, hvor man henvender sig, og hvordan man kan søge.

Kommentar En af deltagerne fremhæver, at vi skal huske på, at internationalt samarbejde inden for foreningslivet generelt er lavt og derfor ikke nødvendigvis et nordisk problem eller et udtryk for problemer, der kun findes i Rigsfællesskabet.

Kommentar En anden deltager rejser spørgsmålet om, hvordan vi definerer begrebet om samarbejde og mener, at et samarbejde kan have forskellige former og formål og være forskelligt fra et land til et andet. Derfor er det i grunden et vigtigt spørgsmål at stille sig selv, hvad for et slags samarbejde parterne ønsker sig i fremtiden.

Konklusion i plenum

Konklusionen på baggrund af diskussionerne i gruppearbejdet er følgende:

- At foreningslivet generelt er under pres, ikke kun i Norden og i Rigsfællesskabet, men i Europa generelt. Det kan være svært at rekruttere folk til bestyrelser og andre vigtige poster.
- At der er kun beskedent samarbejde på tværs af landene i Rigsfællesskabet. Der er et fælles ønske om mere og tættere samarbejde, der muligvis bør udvides til også at omfatte de andre nordiske lande.
- At der i de kommende år bør være et større fokus på den unge generation.
- At foreninger generelt har en stram økonomi, og at mulighederne til at søge om støtte fra fonde og andre organer er meget begrænsede. Eller er der også mangel på en generel viden om, hvordan man finder frem til de fonde, der vil støtte samarbejdet økonomisk.

I en kommentar fra en af de grønlandske deltagere blev der gjort opmærksom på, at der i den danske finanslov for 2023 blev oprettet en pulje på 970.000 kroner - det vil sige næsten 1 million kroner - til dansk-grønlandske formål.

Erfaringer med socialt projektsamarbejde i Rigsfællesskabet

- **Ole Meldgaard**, medlem af Nordisk Ministerråds Civilsamfundsnetværk. Civic, fhv. leder af Kofoeds skole internationale afdeling, ansvarlig for etableringen af ny Kofoeds skole i Nuuk.

Ole Meldgaard er tidligere medarbejder i og leder for grønlanderafdelingen på Kofoeds skole på Amager i København fra 1986 til 2016. Han har været med til at oprette omkring 20 internationale afdelinger af skolen i mange lande, blandt andet Øst- og Centraleuropa samt i Grønland.

Kofoeds skole er, ud over at være en skole, en social institution, der arbejder med mennesker med sociale vanskeligheder. Det kan være hjemløse, mennesker med problemer med misbrug, psykiske lidelser og lignende. I 1970-erne begyndte Kofoeds skole at arbejde med og for grønlandere, der kom til Danmark.

Ifølge Meldgaard er det tit en vanskelig opgave at overføre en institutionsmodel, et program eller en bestemt metode fra et land til et andet. Problematikken omfatter overførsel fra en kultur til en anden og fra et sprog til et andet. Med disse erfaringer i bagagen har Meldgaard lært lektien: at det er vigtigt at have god tid. God tid til at sætte sig ind i forholdene i det land, det sprog og den kultur, man kommer til - ja, ind i alle slags samfundsforhold - og prøve at forstå de mennesker, der lever i landet, og hvordan de tænker.

I 2013 fik Kofoeds skole en henvendelse fra Nuuk, og det satte gang i overvejelserne omkring en afdeling af Kofoeds skole i Nuuk. De læste socialfaglige rapporter og fik talt med en del politikere. Denne proces lærte Meldgaard, at der i Grønland er et politisk bagtæppe, der dækker over den koloniale historie og dansk dominans i fortiden. Derfor handler det i meget høj grad, ifølge Meldgaard, om at vise personlig, men også faglig ydmyghed over for projektet, stikke en finger i jorden og finde ud af, hvilke behov der var/er blandt befolkningen i Grønland, lytte til dem og ikke tale ned til befolkningen.

Kofoeds skole i Nuuk begyndte som et treårigt projekt, hvor man fra dansk side skulle bygge skolen op. I dag lever skolen sit eget liv med grønlandsk bestyrelse og grønlandske medarbejder. Det var, ifølge Meldgaard, særdeles vigtigt fra starten at signalere, at det skulle være en grønlandsk skole og ikke en afdeling af Kofoeds skole i København.

Ole Meldgaard mener, at projektet er forankret i tanken om *hjælp til selvhjælp*.

- Det lægger jeg faktisk en del i, siger han.

Kofoeds skole i Nuuk modtog 18 millioner fra Villum Fonden, OAK Foundation og A.P. Møller fonden til en treårig projektperiode, hvor vi skulle sætte skolen op i Nuuk. Siden 1. januar 2019 har skolen været en selvejende institution med driftstilskud fra Kommuneqarfik Sermersooq.

Erfaringer med foreningsarbejde i Rigsfællesskabet

- **Christina Tønder Bell**, bestyrelsesmedlem i foreningen Grønlandske børn.

Christina Tønder Bell er bestyrelsesmedlem i foreningen Grønlandske børn. Hun har 15 års erfaring fra frivilligt arbejde i Danmark og i Grønland, blandt andet i spejderforeninger og i foreninger for mennesker med sindslidelser. Hun har været næstformand i Hovedstadens Røde Kors og medstifter af en forening, der arbejdede med asylansøgere. Hun har boet i Grønland fra 2016 til 2020 og var landsperson for Grønlands Røde Kors. I sit betalte arbejde var hun en del af Grønlands Idrætsforening og Elite Sport Greenland. Hun har også en del international erfaring.

Christina mener, at hun indenfor idræt og sport oplever et stort arrangement og vilje til samarbejde mellem landene i Rigsfællesskabet. Noget af dette samarbejde sker på den baggrund, at mange grønlandske idrætsudøvere deltager i internationale konkurrencer under dansk flag, blandt andet til OL, og ikke i egen ret. Det er en naturlig konsekvens af Grønlands politiske status som ikke-selvstændig nation. Derfor opstår der helt naturligt et samarbejde mellem Elite Sport Greenland og Team Danmark omkring disse idrætsudøvere.

Til gengæld oplevede hun ikke så meget samarbejde på andre områder, blandt andet på det sociale område. Christina Tønder Bell sætter spørgsmålstegn ved, hvorvidt det giver mening for danske og grønlandske organisationer at samarbejde på området, fordi de sociale problemer og udfordringer i Grønland og i Danmark er af meget forskellig karakter. Derfor kan et muligt samarbejde være vanskeligt og problematisk på det sociale område, mener hun.

Det på trods er der, ifølge Christina Tønder Bell, et velfungerende samarbejde mellem den grønlandske og den danske afdeling i organisationen Grønlandske Børn. Men det er netop fordi, at samarbejdet er forankret i samme organisation i begge lande, på trods af at behovet for målgrupperne i de to lande kan være vidt forskellige.

Organisationens formål er at sikre gode oplevelser til alle børn, sikre barnets tarv og retten til at blive hørt og styrke de forebyggende aktiviteter og fremme forståelse blandt sagsbehandlere af grønlandske børn i Danmark, samt grønlandsk kultur og historie. Christina Tønder Bell mener, at der tit er en del fordomme omkring grønlandere i Danmark. Fordomme, der bygger på en opfattelse af, at grønlandere ikke kan noget selv, som jo ikke er nogen ligeværdig tilgang.

Ligeværd er en forudsætning for et godt samarbejde, og derfor bør danske organisationer og andre partnere være mere bevidste om diskursen, for ellers vil der være en udbredt fare for, at man ubevidst kan komme til at reproducere de koloniale strukturer og måder at tænke på, siger hun.

Christina Tønder Bell mener dog, at der også findes gode eksempler på samarbejde på tværs af landene i Rigsfællesskabet, og i dette konkrete tilfælde mellem Grønlands og Danmarks Røde Kors' ungdomsafdelinger. Det samarbejde fungerer godt og bygger på en ligeværdighed. På mange områder er der klare perspektiver i at styrke samarbejdet mellem landene i Rigsfællesskabet, men det ville også give mening for Grønland at samarbejde med andre lande uden for Rigsfællesskabet, hvor det sociologiske og kulturelle er mere sammenligneligt. Det kunne for eksempel være det nordlige Amerika, Canada og Alaska.

Erfaringer med ungdomsarbejde i Rigsfællesskabet

- **Hjørdis G. Lailudóttir**, HR- og ledelseskonsulent i Movera og fhv. deltidskoordinator hos Færøerne Ungdomsråd, FUR, indtil 1. januar 2024.

FUR er en paraplyorganisation for 49 børne- og ungdomsforeninger i Færøerne, som ikke er idræt, med omkring 4.000 børn og unge.

Børne- og ungdomsorganisationerne i FUR tilbyder børn og unge aktiviteter inden for teater, musik, færøske dans, korsang, bordspil, afholdsforeninger, politiske ungdomsforeninger, menneskerettigheder, kristeligt foreningsarbejde, interkulturelt samarbejde, udvekslingsstuderende, spejdere og unge for psykiske sundhed.

63% af børn og unge i Færøerne er aktive i fritidsforeninger. En tredjedel er udelukkende aktive i foreningsaktiviteter, som ikke er idræt

Motivationen for deltagelse i børne- og ungdomsforeninger er, ifølge en undersøgelse af fritidsarbejde på Færøerne fra 2022, at det er sjovt at være med, at det er af interesse, og det er for at være sammen med vennerne. Årsagen til, at børn og unge ikke er aktive i børne- og ungdomsorganisationer er, at de bruger deres tid til venner og familie og, at de oplever at der er ingen aktiviteter af interesse for dem.

En af de største udfordringer for foreningerne er at rekruttere folk til bestyrelser og andre frivillige. Derfor er flere foreninger og organisationer i en vis grad presset, og dermed er arbejdet meget afhængigt af enkeltpersoner. Trods disse udfordringer, er foreningerne optimistiske om fremtiden, og 59% forventer, at medlemstallet vokser de næste 5 år. En undersøgelse fra 2022 viser, at 51% af den voksne befolkning deltager i foreningslivet i Færøerne, mens tallet i Danmark er 40%.

Samarbejde er meget vigtigt for FUR, som er en lille organisation med begrænsede midler. Derfor er det også vigtigt for FUR at prioritere og at deltage aktivt i de samarbejder de har valgt at indgå i.

FUR har prioriteret samarbejdet i NordUng og i NORÐ projektet, som DUF koordinerer.

FURs økonomi bygger på udlodningsmidler fra Danske Spil og bevilling på finansloven, som dog udgør en forholdsvis lille del af foreningens midler.

Langt den størstedel af midlerne bliver delt ud til børne- og ungdomsforeningerne, som årlig driftsstøtte til foreningerne og, som projektstøtte fra FUR fonden, mens en andel går til driften af FURs sekretariat.

FURs omsætning ligger årligt på omkring 3,5-4 mio. kr.

Hjørdis har udarbejdet en kvalitativ undersøgelse i januar 2024 blandt syv færøske unge, som er medlemmer i foreninger i FUR, og har deltaget i NordUng og NORÐ aktiviteter.

Undersøgelsen viser, at hoveddelen af de unge, som udgangspunkt ikke er afvisende overfor mere samarbejde og aktiviteter i rigsfællesskabet. Fordelene, som de påpeger er, at det ville skabe en bedre kulturel forståelse og udfordre de eksisterende fordomme mellem landene, og styrke sociale relationer mellem unge i rigsfællesskabet

Dertil fastslår undersøgelsen, at de unge i høj grad taler engelsk, når de taler med jævnaldrende i de andre lande i Rigsfællesskabet og i Norden.

De unge oplever at være mere ligestillede i det nordiske samarbejde end i samarbejde i rigsfællesskabet. Dertil svarer de, at det er rigtig sjovt at møde unge fra alle de nordiske lande, og at man oplever en større diversitet.

Af svarene fremgår, at de unge mener, at hvis man ville fokusere på et øget samarbejde i rigsfællesskabet, kunne man udveksle viden om landenes kultur. Dertil, være sammen socialt og arbejde sammen på tværs af landene i børn- og ungdomsforeningerne omkring konkrete projekter. Forudsætningen er dog, at samarbejdet er ligestillet, hvor alle landene i rigsfællesskabet sætter agendaen for samarbejdet.

Undersøgelsen viser således, at de unge i højere grad orienterer sig mod Norden end mod de tre lande i Rigsfællesskabet, men som udgangspunkt er åbne for ungdomssamarbejde i rigsfællesskabet, forudsat at landene er ligestillede.

Evaluering

Deltagerne fra de tre lande i Rigsfællesskabet – Grønland, Færøerne og Danmark – er enige om, at foreningslivet står over for udfordringer, men samtidig ser de potentiale for et stærkere og mere integreret samarbejde i fremtiden. Der er bred enighed om, at det ville være givende at drøfte, hvorvidt dette samarbejde bør udvides til at inkludere andre nordiske lande, hvilket kan fremme en mere nordisk tilgang.

Det er ligeledes en fælles opfattelse, at der bør lægges større vægt på at tiltrække økonomisk støtte og udforske de forskellige muligheder for finansiering gennem diverse fonde. Der er en klar konsensus, både blandt deltagerne og de, der har bidraget med oplæg, om at Rigsfællesskabet i sin nuværende form tilhører fortiden og ikke nødvendigvis fremtiden. Spørgsmålet er derfor ikke, om Rigsfællesskabet vil ændre sig, men snarere hvordan det vil ske. Disse ændringer er afgørende i lyset af ønskerne fra Grønland og Færøerne om større selvstændighed.

Del 2: Rigsfællesskabet

- online 2-dages symposium, den 6. og 7. februar 2024

Holdningsændringer til Rigsfællesskabet – fra koldt fællesskab til varm skilsmisse

- **Hans Jørgen Vodsgaard**, leder af Interfolk og koordinator af Nordplus-projektet.

Det er mit udgangspunkt, at Rigsfællesskabet kun kan bygge på et stærkt værdifællesskab – hvor flertallet i de tre lande anerkender et gensidigt tilhørsforhold og ser fællesskabet som en udvidelse af vores identitet og muligheder.

Det bør ikke primært handle om økonomiske eller geopolitiske fordele. Rent økonomisk set får Danmark ikke et overskud af Rigsfællesskabet. Store danske virksomheder som Novo Nordisk, Vestas og Mærsk oplever ikke en øget omsætning på grund af Rigsfællesskabet, og Danmark får heller ikke nogen rabat på NATO-bidraget grundet Rigsfællesskabet. Tværtimod kan en adskillelse på sigt åbne flere døre for dansk erhvervsliv i de to lande.

Storpolitisk set kan Rigsfællesskabet måske give nogle få diplomatiske fordele, men det medfører også en øget sikkerhedspolitisk risiko, da Danmark kan blive trukket ind i konflikter med stormagter som Kina og Rusland, og komme i strid med EU, USA og NATO på grund af nye prioriteringer i Grønland og Færøerne uafhængigt af de danske holdninger.

I forhold til *soft power* har Danmark en relativ stor international indflydelse, men ikke grundet Rigsfællesskabet, der i visse situationer kan trække ned grundet grindedrab og social nød i Grønland, samt rygter om nykolonial undertrykkelse af oprindelige folk.

Set ud fra det folkeretlige princip om national selvbestemmelse har de to mindre lande en legitim og legal ret til at blive selvstændige, hvilket også er deres klare ønske. Den gennemgående holdning blandt grønlandske politikere og den kulturelle elite er, at spørgsmålet ikke længere er, om de skal blive selvstændige, men kun hvornår. Færøerne har ligeledes flere gange søgt selvstændighed og er ved at forberede sig til dette ved at nedskære det stadigt mindre danske tilskud.

Problemet er ikke, at danskere mangler viden eller interesse for de to lande. Tværtimod fylder Danmark for meget, både praktisk set og mentalt for folk i de to lande. De ønsker simpelthen at frigøre sig fra dansk indflydelse og udvikle deres egen nationale identitet. Dette er også et af de vigtige budskaber i undersøgelsen af samarbejdet mellem de tre landes foreningsliv i dette Nordplus-projekt.

En særlige udfordring ligger i, at man i den danske offentlighed undgår at forholde sig til de to andre landes ønske om selvstændighed. Man foreslår nye samarbejdsformer og taler om behovet for at styrke den gensidige viden og interesse, som om grønlandere og færinger ønsker frihed på grund af manglende interesse fra dansk side, hvilket bl.a. var hovedbudskabet i det webinar, som Foreningen Norden i Danmark afholdt i sidste uge. Men det er naivt at tro, at fællesskabets udfordring er danskernes mangel på viden om de to andre lande, og det er

underligt, at en nordisk forening ikke ønsker, at de to lande i stedet kan blive selvstændige lande i den nordiske familie.

Det er uværdigt for alle parter at fastholde et forhold, som de andre parter ikke ønsker, og det er uværdigt for de to lande at forblive blot for at opretholde økonomisk og social tryghed. Den danske reaktion på ønsket om frihed bør ikke være at lægge hindringer i vejen eller true med hurtig afvikling af bloktilskud og fadgang til danske velfærdsordninger. I stedet bør Danmark tilbyde en langsigtet afvikling af økonomisk støtte og hjælpe de to lande med at opnå international anerkendelse i bl.a. FN og medlemskab af EU, Nordisk Ministerråd, Arktisk Råd og NATO.

En sådan hjælpsom dansk tilgang vil blive fremmet, især hvis man i Grønland nedtoner de identitetspolitiske kritikker af danskernes betydning for landets udvikling og imødegår den sproglige og etnisk diskriminerende adfærd over for de 30 pct primært dansktalende grønlandere og de stadigt færre danskere i Grønland. Dette kan skabe træthed og mindre vilje til at sikre en løsrivelse præget af respekt og hjælpsomhed fra dansk side.

Endelig mener jeg, at løse ideer om at ændre fællesskabet til en *Free Association* vil være en urealistisk omvej i forhold til at søge den lige vej mod fuld selvstændighed. Hvis vi kan finde ud af at gennemføre en hjælpsom og venlig skilsmisse, tror jeg på, at forholdet mellem vores tre lande efter nogle generationer kan finde en mere venlig og lydefri form.

Kommentar Juaaka fra Grønland siger, at han ikke tror på, at Grønland vil føle sig som en fri nation, før den økonomiske binding i form af bloktilskud fra Danmark er væk.

Kommentar Ásmundur fra Færøerne bemærker, at Hans rammer en diskussion om Rigsfællesskabet, som lige nu er ikke-eksisterende på Færøerne.

Kan Rigsfællesskabet opløses og samles igen - og om hvad og i hvilken form

- **Michael Zilmer-Johns**, tidligere dansk topdiplomat og blandt andet Nato-ambassadør.

Det korte svar er JA. Når jeg mener, at vi er nødt til at opløse den nuværende form, så er det bestemt ikke fordi jeg ikke synes, at Rigsfællesskabet er utrolig værdifuldt og noget, der skal bevares. Men når Rigsfællesskabet i sin nuværende form ikke er langtidsholdbart, er det dels fordi det langt hen ad vejen er tømt for indhold, fordi der er nogle vidtgående selvstyrer, både i Grønland og på Færøerne, dog med nogle tilbageværende fælles områder som udenrigs- og forsvarspolitikken. Deri ligger kimen til en hel masse gnidninger.

Men netop fordi væsentlig lovgivning i dag reguleres af de respektive parlamenter i Grønland og på Færøerne, samt de lokale myndigheder, så passer den retlige og forfatningsmæssige ramme, som vi har inden for Rigsfællesskabet, efter min bedste mening ikke længere til det. Den forfatningsmæssige ramme vi har, er skabt til en enhedsstat i en tid, hvor Grønland og Færøerne var amter, og hvor al lovgivning blev vedtaget i det danske folketing.

Og så har vi også gnidninger, der handler om de to samfunds internationale placering. Det ville være helt naturligt, hvis Grønland og Færøerne var medlemmer i egen ret i for eksempel Nordisk Råd, men det vil de andre nordiske lande ikke være med til. Og de har sådan set folkeretten på deres side og kan sige, at det nordiske samarbejde defineres som et samarbejde mellem stater, altså mellem selvstændige nationer.

Også på andre måder har Færøerne og Grønlands internationale status givet anledning til en masse knuder. For eksempel hvilken titel de grønlandske og færøske diplomatiske repræsentanter rundt omkring skal have.

På mange måder bliver det skærpet af den geopolitiske situation, vi har nu med de voksende konfrontationer mellem stormagterne i verden og de voksende internationale spændinger. Det betyder jo, at en stor del af samfundslivet begynder at blive sikkerhedsgjort på en måde, det ikke har været der før med hensyn til handelspolitik, minedrift, digital infrastruktur osv. Det er ikke længere kun et spørgsmål om teknik, det er også væsentlige elementer af sikkerhedspolitik.

Det kan give gnidninger, fordi danske myndigheder har været nødt til at gå ind i forhold til nogle af de hjemtagne områder, fordi der nu fremstår en sikkerhedspolitisk dimension i selvsamme område. Derfor bliver Grønland og Færøerne nødt til at snakke med os om det her.

Nu nævner jeg Færøerne, fordi de lige har forlænget fiskeriaftalen med Rusland. Og det er i en situation, hvor vi er i hybrid-krig med netop Rusland. Derfor er der sådan set en væsentlig portion sikkerhedspolitik i det her.

Noget andet er, at jeg har sagt til danske politikere, at det ikke nytter noget at trække på skuldrene og sige, at det er noget pjat med Færøerne og Grønland, de er for små til at blive selvstændige. Vi skal huske på, at gennem historien har der sådan set været masser af eksempler på, at der blev sat spørgsmålstejn ved, om Danmark var stor nok til at være selvstændig bl.a. efter nederlagene i Napoleonskrigene og i 1864.

Jeg mener, at Christiansborg og det meste af det danske samfund har sat autopiloten på. De har overladt til Grønland og Færøerne selv at træffe en beslutning om selvstændighed med den konsekvens uden selv at overveje mulige alternativer til den nuværende konstruktion.

Jeg mener også, det er småligt og kortsigtet, hvis det eneste svar man har fra dansk side er, at I må selv bestemme om I velvære selvstændige, men så tager vi pengene fra jer. Det er jo ikke noget godt fællesskab. Så er det netop en spændetrøje. Som et ægteskab, som er slidt op for længe siden. Hvor parterne er nødt til at blive sammen, fordi man ikke har råd til at sælge huset, eller fordi den ene part ikke kan klare sig uden at være en del af det fællesskab. Men det er hverken værdigt eller bæredygtigt.

Og så er der en ekstra dimension, som vi har gjort opmærksom på: Når vi har de her geopolitiske spændinger, så er der en åben bane at spille på for Rusland, Kina og andre magter, som vil prøve at skabe splid mellem os. Vi har et skrækeligt eksempel med Brexit, og man kan forestille sig, at disse magter let vil kunne skabe kriser og konflikter af forskellige slags i Rigsfællesskabet og har en interesse i det. Hvis det sker, risikerer vi, at det hele eksploderer mellem hænderne på os, hvilket kan føre til en ond skilsmisse. Derfor er det, at jeg har argumenteret for, at tiden er kommet til, at vi også tænker nyt i Danmark.

Spørgsmålet er: Kan vi starte forfra? Og sige, at nu laver vi et Rigsfællesskab mellem tre selvstændige lande/nationer, der starter med at kigge på, hvad det er, man gerne vil være fælles om. Jeg er ret sikker på, at der er og vil være et ønske om fællesskab og samhørighed, fordi vi har en lang, fælles historie.

Jeg mener også, at der er behov for at lave et nyt fællesskab. Selv om Grønland og Færøerne er store nok til at være selvstændige, så er det klart, at der er mange samfundsområder, hvor de har brug for at være sammen med en større partner. Det er også noget, man har drøftet i Grønland, og selv de mest rabiate selvstændighedsfolk erkender jo, at hvis man kommer til sådan noget som militær og forsvar, sikkerhed og internationale netværk, så er man nødt til at være sammen med en større partner - ikke mindst når man står over for så brutale og onde kræfter i verden, som vi gør lige nu.

Det gælder også økonomi og valuta, hvor en grønlandsk eller færøsk krone ude i det her højfyldte farvand med brutale spekulanter og fjendtligsindede nationer vil være utroligt sårbar. Retssystemet er en anden dimension, som vil have svære betingelser i et samfund af den størrelse man har i Grønland og Færøerne. Det samme gælder sundhedsvæsenet og inden for uddannelse.

At skabe et nyt juridisk bindende samarbejde mellem tre selvstændige nationer på disse områder vil være meget kompliceret og rejser mange tekniske spørgsmål. Derfor har jeg foreslået, at man i Danmark nedsætter en dansk kommission med kompetente fagfolk inden for de forskellige områder, der skal udarbejde forskellige modeller for et nyt fællesskab, hvor man bl.a. kan se på eksisterende konstruktioner som *Free Association*, *Commonwealth* og EU. Formålet skal være, at vi fra dansk side viser, at vi mener, at Rigsfællesskabet er vigtigt for os, og at nu vil vi tænke med på andre muligheder end den eksisterende fælles stat.

Grønland og Færøerne har allerede tænkt. I har allerede lavet et udkast til forfatning med videre. Så tiden er kommet til, at vi fra dansk side kigger på, hvad der kunne være af muligheder for en ny form for union, for fællesskab. Det kunne så give et solidt fagligt grundlag for en politisk debat mellem Danmark, Færøerne og Grønland om en ny, tidssvarende model.

Jeg har også argumenteret for, at man skulle tage pengene, bloktilskuddet, ud af diskussionen, ved at gøre det klart, at selv hvis Grønland og/eller Færøerne vælger at blive selvstændige, så vil Danmark forblive økonomisk garant for de to lande, til de er klar til at stå på egne ben. Det mener jeg bestemt, at vi bør gøre. Og det har vi råd til.

Det er igen, mener jeg, utrolig småligt, hvis man skærer i bloktilskuddet eller i det økonomiske sikkerhedsnet. Aktuelt har Færøerne måske ikke brug for bloktilskud fra Danmark, fordi de er rigere end Danmark pr. indbygger. Men det ville være godt at melde det ud og sige, at I (Grønland og Færøerne) skal ikke blive i Rigsfællesskabet på grund af pengene. I skal blive, hvis det er i jeres interesse. Jeg mener, at der er så meget, der binder os sammen i Rigsfællesskabet.

Spørgsmål Martin Breum spørger ind til temaet omkring mulig ændring af Grundloven, hvis Grønland og/eller Færøerne skulle have et ønske om at blive selvstændige og løsrive sig fra Danmark og det nuværende Rigsfællesskab.

Svar Kloge jurister mener, at det er muligt at gennemføre selvstændighed for Færøerne og Grønland uden en grundlovsændring. Et nyt bindende fællesskab vil indebære afgivelse af suveræniteten og dermed for Danmarks vedkommende en folkeafstemning.

Mht. den politiske vilje er det er mit indtryk, at det sådan set kun er Dansk Folkeparti, DF, der fuldstændig afviser at tage den her diskussion. De andre partier synes, at det kunne være interessant. Men der er ikke mange, der synes, at det er vigtigt nok til at gøre noget aktivt ved det.

Jeg tror godt man kunne få et flertal for det i Folketinget - i hvert fald til at nedsætte en kommission til at lave det analytiske arbejde. En kommission kunne også kigge på, hvad der kunne være af udviklingsmuligheder inden for den eksisterende konstruktion.

Jeg tror, der er betydelig sympati for det, men der er også mange, der er bekymrede. De tror, at en sådan reform automatisk vil indebære en ændring af Grundloven, og det er der mange, der viger tilbage for. Men som sagt, er en grundlovsændring ikke påkrævet.

Men alt i alt oplever jeg altså nogen modstand, megen sympati og velvilje, men alt for lidt aktivt arrangement fra dansk side. Til gengæld oplever jeg, at Mette Frederiksen er den danske statsminister, der er og har været mest åben over for at løsne båndene, men dog inden for den nuværende ramme. Der findes også flere andre danske politikere, der gerne vil gå Grønlands og Færøernes ønsker om en stærkere international rolle i møde, men de støder hele tiden på juraen, og det har skabt mange gnidninger.

Spørgsmål Jukaa fra Grønland kommenterer og spørger: Jeg kan ikke lade være med at tænke på den tidligere statsminister Lars Løkke Rasmussen, da han var Venstres formand, i en kommentar sagde, at hvis Grønland vil være selvstændig, så stopper man med bloktilskuddet fra Danmark. Mit spørgsmål er så: vil den danske regering gå med til at tale om fornyelser af Rigsfællesskabet, hvis man lægger økonomien på hylden?

Svar Jeg tror godt, at Lars Løkke Rasmussen kan overbevises til i hvert fald at nedsætte en kommission, der kigger på de her forskellige muligheder. Det ville være meget hans måde at arbejde på. Men jeg tror ikke, han vil stå forrest i køen og købe mine synspunkter om, at Danmark skal blive ved med at støtte Grønland økonomisk til Grønland kan stå på egne ben.

Kommentar Ulrik Pram Gad citerede Sjúróður Skaales bog, hvor han fremfører, at når Færøerne trak ønsket om selvstændighed tilbage i drøftelserne med Nyrup, så skyldes det ikke så meget, at det ret lille bloktilskud ville blive reduceret over 4 år og ikke 15 år, men også og måske især, at Nyrup ikke ville give garantier på, at Færinger fremover kunne have samme adgang til de danske velfærdsgoder som sundhed og uddannelse – på trods af at en sådan aftale egentlig er del af det nordiske samarbejde og noget man jo bare kunne aftale bilateralt mellem to selvstændige stater.

Kan Rigsfællesskabet forandres for at bevare det?

- **Martin Breum**, journalist og forfatter.

Vi kommer til at føre den her diskussion i de kommende år. Den kommer ikke til at stoppe, for udviklingen er i gang. De færøske myndigheder har snart hjemtaget stor set alt, hvad der står på listen af mulige områder, der kan hjemtages. Og i Grønland taler man meget om selvstændighed i forbindelse med udkastet til en ny forfatning.

Det er nødvendigt med mere dansk tænkning om, hvordan Rigsfællesskabet skal se ud i fremtiden, fordi det fungerer ikke optimalt, som det er nu. Der er to ting, som jeg synes er centrale.

Jeg synes, at Mette Frederiksen som statsminister, og som udtryk for en ny bevægelse i Danmark, har gjort det muligt at diskutere det her emne politisk. Alle tidligere statsministre, også de socialdemokratiske, har altid stået på den gældende ramme i Rigsfællesskabet, som skal fastholdes, men nu har Mette Frederiksen flyttet noget. Det gjorde hun da hun havde været i Grønland for første gang i 2016 - hun var dog ikke statsminister den gang, men hun var partiformand og på vej til Statsministeriet. Da hun kom hjem, formulerede hun en politik, som indeholdt en forsigtig åbning til den dag, at nogen fra Grønland og/eller Færøerne måtte stille med ønske om at diskutere noget på den anden side af Rigsfællesskabet.

Det var en meget svag og forsigtig åbning, men hun har understreget mange gange siden, at det er ikke hende, der ønsker forandring, men hun forstår godt ønsket om større grader af selvstændighed i Grønland og Færøerne.

Det tror jeg efterhånden, at der er ved at være en forståelse for, når man taler med danske politikere på Christiansborg. Her er de ikke så afvisende over for denne diskussion. De har måske svært ved at passe den ind i deres partier og deres baglande, og det er helt sikkert, at der ikke kommer noget initiativ fra de store partier i Danmark. Men forståelsen er der og eksemplificeret ved den måde, som statsministeren i de sidste to regeringsperioder har inkorporeret Grønland og Færøerne langt mere, især i det udenrigs- og sikkerhedspolitiske værksted, hvor grønlandske politiske ledere jo heller ikke har haft noget at skaffe tidligere.

Man skal dog passe meget på med ikke at overdrive, fordi der findes ikke noget socialdemokratisk ønske om forandringer af Rigsfællesskabet. Men der er en anden toneart, end der har været under nogen tidligere politisk ledelse i Danmark. Så det har flyttet sig.

Kontrasten er mærkbar i forhold til situationen under Poul Nyrup Rasmussen og forhandlingerne med Færøerne i år 2000. Her lagde Danmark aktivt strategier for at underminere det færøske forsøg på at lave en *Free Association* ordning, hvor man talte om en overgangsperiode i bloktilskuddet på 15 år frem mod en egentlig færøsk selvstændighed.

Da var der tale om en regering, der direkte modarbejdede forslaget. Der var ingen forståelse, ingen accept af nødvendighed, og der blev iværksat et meget kontant og vel orkestreret apparat i København, som medførte, at det færøske forsøg blev godt og grundigt undermineret og mislykkedes derfor ganske spektakulært.

Jeg synes også, at håndteringen i 2019, i forbindelse med Donald Trumps tanke om en overtagelse af Grønland, var god. Det håndterede Mette Frederiksen på en måde, som støttede den nye tilgang, hvor hun sagde, at der er tre lande i Riget. I særlig grad mener jeg, at den måde den danske regering sikrede sig, at det var Kim Kielsen, der sagde noget først, var god.

Efterfølgende fik Mette Frederiksen gjort det klart, at Grønland ikke er dansk. Grønland er grønlandsk, og derfor kan Danmark ikke lave en aftale med Trump om Grønland - uden om Grønland. Der blev lagt en klar strategi, hvor Grønland stod forrest i billedet. Det er måske ikke sådan det blev opfattet ude i verden, men det var den måde, man orkestrerede det på fra dansk-grønlandsk side. Der fremstod således en respekt for ønskerne om større råderum for både

Grønland og Færøerne i København, som jeg ikke har set tidligere. Og det tror jeg kan være positivt.

Og så er vi fremme ved spørgsmålet om Grundloven. Jeg tror, at det er meget vigtigt at slå fast, at det Michael sagde i går, er rigtigt. Jeg skrev en nyhedsanalyse på Altinget, hvor jeg talte med tre førende statsretsjurister i Danmark. Og der er et fuldstændig klippefast grundlag at stå på, når disse eksperter siger - utvetydigt og uden nogen form for forbehold - at det kræver ikke nogen grundlovsændring, hvis Grønland og/eller Færøerne vil være selvstændige.

Det er et faktum, det er slået fast mange gange i forskellige analyser, der er lavet af forskellige eksperter på området. Jeg fik dem også til at gentage det i artiklen, som blev den næstmest læste nyhedsanalyse på Altingets arktiske afdeling sidste år. Det siger noget om, at der er en utrolig og vedholdende interesse og tvivl om det her spørgsmål.

Og så er der spørgsmålet om de fire nordatlantiske folketingsmedlemmer og de andre formuleringer i Grundloven, som handler om Grønland og Færøerne. Jamen det er der løsninger på. Det er sket før, at man har ændret Grundloven.

Men grundlaget her er, at Grundloven ikke skal ændres i forbindelse med eventuelle grønlandske og færøske ønsker om løsrivelse. Og det er hele forudsætningen for en sådan kommission, som Michael talte om i går, fordi folketingets medlemmer er også i tvivl; de ved ikke, at det er sådan det forholder sig. Og hvis man som folketingsmedlem bliver stillet over for en idé om at diskutere et eller andet, der måske forudsætter en ændring af Grundloven, så siger man fra starten: Nej, tak! det er nok ikke nogen god idé, fordi det at ændre Grundloven kræver så utrolig store øvelser med folkeafstemninger, kvalificerede flertal og to folketingssamlinger.

Det er et helt uhyrligt apparat, som de fleste folketingsmedlemmer ikke ønsker overhovedet at komme i nærheden af, medmindre man skal ændre på tronfølgen. Men det er meget vigtigt at slå fast én gang for alle, at det er ikke nødvendigt for denne her diskussion med en ændring af Grundloven.

Hvad menes med *Free Association*?

- **Ulrik Pram Gad**, seniorforsker, Dansk Institut for Internationale Studier.

Idéen om *Free Association* har spillet en vigtig rolle i en meget snæver kreds blandt grønlandske debattører og handler i høj grad om, hvordan man kommer videre i spørgsmålet omkring afkolonialisering.

Begrebet om *Free Association* er vokset ud af den proces, som FN prøvede at styre for de kolonier, der fandtes efter 2. Verdenskrig og ville være selvstyrende. Det udkrystalliserede sig i de tre måder at tænke afkolonialisering på.

- Den oplagte første mulighed er, at man bliver en selvstændig stat.
- Den anden mulighed er, at man bliver integreret med sin moderstat.
- Og den tredje mulighed er så at indgå en såkaldt *Free association*: At man kan tilslutte sig at og beholde forbindelsen.

Jeg tror, at den måde man ville have tænkt om det på i Grønland, hvis man havde diskuteret den løsning, ville være som det færøske hjemmestyre. Det fik man så ikke i Grønland lige efter 2. verdenskrig.

Der er ikke mange *Free Association* stater i øjeblikket. Nogle øer i den britiske del af Caribien brugte ordningen som trædesten til fuld selvstændighed. Det, der er tilbage af afkoloniserede stater, som er blevet afkoloniseret ved at indgå en *Free Association*, er fem ø-samfund i Stillehavet. Der er tre, som er tilknyttet USA, men samtidig som selvstændige medlemmer af FN. Og så er der to, blandt andet Cook Islands, som er *Free Associeret* med New Zealand.

Grønlandske politikere og embedsmænd har været mest inspireret af Cook Islands-udgaven, som har en vis charme, man har forsøgt at sælge til den danske modpart. Her kan man sige, at den associerede stat vokser organisk ud af moderstaten. Aftalen mellem Cook Islands og New Zealand går ud på, at New Zealand anerkender Cook Islands som en selvstændig stat, men at Cook Islands alligevel beholder statsborgerskab i New Zealand. Cook Islands fører egen udenrigspolitik; New Zealand handler kun udenrigspolitisk på områder, hvor Cook Islands eksplicit har bedt om det.

Men med den model mødte Grønland en dansk mur. Argumentet var, at det ikke er en mulighed i forhold til den danske Grundlov. "Enten er I med eller I er ikke med. I kan ikke være en *Free Association* inden for Grundloven, det tillader den ikke." Dette kan være en mulighed inden for FN, men det er ikke muligt inden for dansk forfatningsramme. Derfor bygger den grønlandske debat og arbejdet med *Free Association* nu på den forudsætning, at man skal erklære sig selvstændig, sådan at man har to stater, som så kan indgå en aftale. Det er den model, der er gældende for de tre amerikanske øer i Stillehavet.

Senest har Frederik Haroff, professor, bidraget med en kronik i Altinget. Han er en central autoritet, fordi han som den første slog fast, at Rigsfællesskabet ikke bare er noget, man kan rulle tilbage fra dansk side, fordi hjemme-/selvstyreordningen er beskyttet af international ret, som er blevet en del af den danske forfatning på niveau med den danske Grundlov.

I dag siger Frederik Haroff, at, ja, hvis man var kommet i 1953, med selvstyreordningen - ikke med hjemmestyreordningen, men med selvstyreordningen - og havde sagt, at vi vil gerne afkolonisere Grønland, så var det dengang blevet godkendt som en *Free Association*. Så han siger og mener, at Grønland allerede har *Free Association*. Den kan ikke ruller tilbage; der er intent selvstyre, og man kan selv beslutte, hvornår man vil ud af det.

Med den uenighed om og udvikling i forståelsen af forholdet mellem *Free Association*, hjemme-/selvstyre og dansk grundlovsfortolkning, bliver det nemt en meget rodet debat.

Appendix

Appendix I: Symposieprogrammet

Tirsdag, den 6. februar: 12:00 – 15:30 CET

Den første dag har fokus på undersøgelsen og dens budskaber om et lavt niveau både af aktuelt samarbejde og af interesse for at styrke dette samarbejde. Hvordan skal det tolkes og hvilke perspektiver tegner sig.

- 12:00 Velkomst og præsentation af programmet og deltagerne.
v/ **Hans Jørgen Vodsgaard**, leder af Interfolk og koordinator af Nordplus-projektet.
- 12:15 Præsentation af den færøske undersøgelse + mulighed for spørgsmål og svar.
v/ **Jógvan Sørin Hansen**, forstander for Tórshavns Aften-, Sprog-, og Ungdomsskole, og **Ernst Olsen**, rådgiver ved Nordisk Atlantsamarbejde (NORA).
- 12:30 Præsentation af den grønlandske undersøgelse.
v/ **Peter Nygaard**, formand for NUKAKA & direktør ved Maniitsoq Museum.
- 12.45 Præsentation af den danske undersøgelse.
v/ **Bente von Schindel**, formand for Samrådet for de frivillige kulturelle foreninger i Danmark.

13:00 – 13:10 Kort pause.

- 13:10 Debat i breakout rooms - 20 min: 4 grupper, hver med en moderator fra Nordplus gruppen.
Ledespørgsmål:
1. Kan I genkende, at foreningslivets samarbejde i de tre lande er svagt?
 2. Oplever I heller ikke megen interesse i de tre landes foreningsliv for at samarbejde?
 3. Hvad kan årsagerne være til det lave niveau af og interesse for samarbejde?

13:30 – 14:00: Frokostpause.

- 14:00 Plenum – med korte referater af hovedmeldinger fra de fire grupper debat med mulighed for spørgsmål og debat.
Plenum-moderator: **Hans Jørgen Vodsgaard**.
- 14:15 Erfaringer med socialt projektsamarbejde i Rigsfællesskabet
v/ **Ole Meldgaard**, medlem af Nordisk Ministerråds Civilsamfundsnetværk, Civic, fhv. leder af Kofoeds Skoles internationale afdeling, ansvarlig for etableringen af ny Kofoeds Skole i Nuuk.
- 14:30 – 14:35: Spørgsmål og svar.
- 14:35 Erfaringer med foreningsarbejde i Rigsfællesskabet.
v/ **Christina Tønder Bell**, bestyrelsesansvarlig i Foreningen Grønlandske Børn.
- 14:50 – 14:55: Spørgsmål og svar.

- 15:00 Kan Rigsfællesskabet opløses og samles igen frivilligt -og i så fald om hvad og hvilken form.
v/ **Michael Zilmer-Johns**, pensioneret dansk topdiplomat og bl.a. nato-ambassadør.
- 15:20 – 15:30: Spørgsmål og svar.
- 15:30 Afrunding første dag.

Onsdag, den 7. februar: 12:00 – 15:30 CET

Den anden dag har vi fokus på, hvad foreningslivet kan og bør gøre med denne udfordring, hvor det nuværende Rigsfællesskab synes at leve på lånt tid, men hvor alternativerne er uafklarede i de to mindre lande og nærmest ikke diskuteres i Danmark.

- 12:00 Kort præsentation af dagens program.
v/ **Jógvan Sørin Hansen**, forstander for Tórshavns Aften-, Sprog-, og Ungdomsskole.
- 12:05 Erfaringer med mellemfolkeligt samarbejde i Rigsfællesskabet.
v/ **Hjördis G. Lailudóttir**, underviser på Fróðskaparsetur Føroya og HR- og ledelseskonsulent i Movera, og deltidskoordinator for Færøernes Ungdomsråd indtil 1. januar 2024.
- 12:20 – 12:25: Spørgsmål og svar.
- 12: 30 Holdningsændringer til Rigsfællesskabet – fra koldt fællesskab til varm skilsmisse.
v/ **Hans Jørgen Vodsgaard**, leder af Interfolk og koordinator af Nordplus-projektet.
- 12:50 – 12:55: Spørgsmål og svar.
- 13:00 Kan Rigsfællesskabet forandres for at bevare det.
v/ **Martin Breum**, Forfatter, journalist (med fokus på Arktis).
- 13:25-13.30: Spørgsmål og svar.
- 13:30 – 14:00: Frokostpause.
- 14:00 Hvad menes der med *Free Association*.
v/ **Ulrik Pram Gad**, seniorforsker, Dansk Institut for Internationale Studier.
- 14:25 – 14:30: Spørgsmål og svar.
- 14:30 Debat i breakout rooms - 20 min: 4 grupper, hver med en moderator fra Nordplus gruppen.
Ledespørgsmål:
1. Kan Rigsfællesskabet overleve ved blot mindre forandringer, og i så fald hvilke?
 2. Skal Rigsfællesskabet erstattes af ren selvstændighed for Færøerne (som Island)
 3. Kan Rigsfællesskabet erstattes af en *Free Association* mellem Grønland og Danmark?
 4. Hvilken type konstitution kan kendetegne et nyt *frivilligt fællesskab*, der adskiller sig fra det nuværende.
 5. Og er der en reel interesse for frivilligt at indgå i et *nyt fællesskab* blandt nogen af de tre lande, når man først har opløst det?
- 14:50 Plenum – med korte referater af hovedmeldinger fra de fire gruppers debat med mulighed for spørgsmål og debat.
Plenum-moderator: **Hans Jørgen Vodsgaard**.
- 15:15 Afslutning v/ Nordplus projektgruppen.

Appendix II: Deltagerliste

Christina Tønder Bell	Bestyrelsesmedlem i Foreningen Grønlandske Børn.
Martin Breum	Forfatter, journalist (med fokus på Arktis)
Marita Dalsgarð	Forperson for Listafólkasamband Føroya (Færøernes Kunstnerforening)
Susan Fazakerley	Sekretariatsleder, AKKS – Amatørernes Kunst & Kultur Samråd; fhv. forperson, AMATEO - the European Network for Active Participation in Cultural Activities.
Hjørdis G. Lailudóttir	Underviser på Fróðskaparsetur Føroya og HR- og ledelseskonsulent i Movera. Har været deltidskoordinator for Færøernes Ungdomsråd de sidste 10 år, frem til 1. januar 2024.
Ulrik Pram Gad	Seniorforsker, Global sikkerhed og verdenssyn ved DIIS, Dansk Institut for Internationale Studier
Mogens Godballe	Konsulent ved Nordfyns Højskole (fhv. forstander samme sted); bestyrelsesmedlem, AWE - Association for World Education, Denmark.
Ásmundur Guðjónsson	Næstformand for Foreningen Norden Færøerne. Forhenværende direktør for NORA, seniorrådgiver i Nordisk Ministerråd, rådgiver i fiskeriministeriet.
Jógvan Sørin Hansen	Rektor ved Tórshavnar Kvøldskúli, sekretær for Færøernes Sikkerhedsstyrelse (el) under Miljø- og Erhvervsministeriet.
Jákup Bogi Joensen	Filosof og journalist, selvstændig.
Niels Bendix Knudsen	Formand for NGO-netværket for International projektarbejde, forstander for Rite Folkehøjskole i Letland.
Juaaka Lyberth	Formand for Grønlands Forfatterforening (KA) samt chefkoordinator for Grønlands Litteraturkontor (GreenLit).
Ole Meldgaard	Medlem af koordinationskomiteen for Østersø NGO Netværk, Danmark. Medlem af Nordisk Ministerråds Civilsamfundsnetværk, Civic, fhv. leder af Kofoeds Skoles internationale afdeling, herunder ansvarlig for etableringen af Kofoeds Skole i Nuuk.
Eva Mærsk	Forkvinde for Landsforeningen Bifrost.
Peter Nygaard	Formand for NUKAKA - De Grønlandske Museers Sammenslutning & direktør ved Maniitsoq Museum.
Torbjørn Nystrøm	Formand for Foreningen Norden, Færøerne.
Nickolaj Oksen	Medlem af Bifrosts forretningsudvalg og repræsentant i styrelsen for Dansk Ungdoms Fællesråd.
Ernst Sumberg Olsen	Rådgiver ved Nordisk Atlantsamarbejde (NORA).
Bente von Schindel	Formand for Samrådet for de frivillige kulturelle foreninger i Danmark.
Hans Jørgen Vodsgård	Leder af Interfolk og koordinator af Nordplus-projektet.
Michael Zilmer-Johns	Pensioneret topdiplomat og ambassadør, og aktuel debattør.

Appendix III: Ernst S. Olsen - Den færøske undersøgelse

Præsentation, Ernst Sumberg Olsen

Indledning

- **Formål:** Kortlægning af kontakter og samarbejde mellem civilsamlingsforeninger i Færøerne, Grønland og Danmark
- **Fokus:** Social inklusion & samhørighed, aktivt medborgerskab & demokrati, miljømæssig bæredygtighed
- **Metode:** Telefonisk kontakt og spørgeskema til 15 repræsentative foreninger

Undersøgelsens kontekst

- Rimeligt grundlag for foreninger i Færøerne
- Udfordring at kategorisere og kontakte alle
- Fokus på 4 hovedområder: Kulturelle, Uddannelsesmæssige, Sociale, Miljømæssige

Fællestræk og tendenser

- Bred enighed om værdien af samarbejde
- Møder, seminarer og konferencer styrker fagligt fællesskab
- Mangel på ressourcer (tid, penge, mandskab) begrænser tværnationalt samarbejde

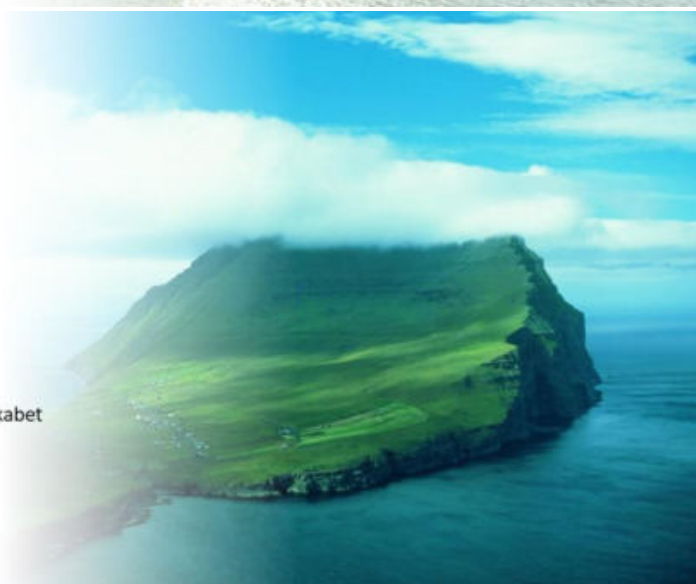
Værdier, organisationsformer og aktivitetstyper

- Positive gevinster og muligheder for inklusion, samarbejde og samhørighed
- Fokus på Rigsfællesskabet forvirrer respondenterne
- Ønske om bredere perspektiv på samarbejds muligheder

Forslag til ny undersøgelse

- Inkluderer flere samarbejdsformer og lande/regioner
- Undersøger valgte samarbejdsmodeller og historiske ændringer
- Giver et bedre billede af samarbejdet i Rigsfællesskabet

Konklusion

- Undersøgelsen bekræfter potentialet i foreningssamarbejde
- Samarbejde begrænses ikke til Rigsfællesskabet
- Ny undersøgelse med bredere perspektiv er relevant

TAK – TAKK - QIJANAQ

Appendix IV: Peter Nygaard - Den grønlandske undersøgelse

Præsentation, **Peter Nygaard**

NUKAKA – DE GRØNLANDSKE MUSEERS SAMMENSLUTNING

Peter Nygaard

Cand.mag. i historie og samfundsfag, Aalborg Universitet (2003)

Museumsleder på Maniitsoq Museum (Nov. 2014 – nu)

Formand for NUKAKA (Jun. 2018 – nu)

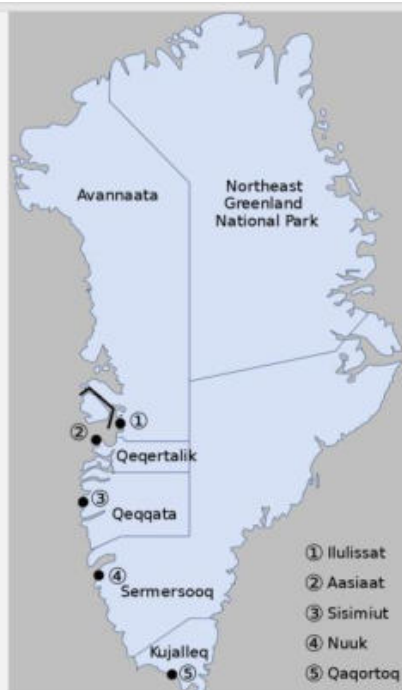
NUKAKA = NUNATSINNI
KATERSUGAASIVIIT
KATTUFFIAT (DE
GRØNLANDSKE MUSEERS
SAMMENSLUTNING)

- Stiftet i 1993 som de grønlandske lokalmuseers sammenslutning
- I 2006 blev Grønlands Nationalmuseum optaget som medlem
- 18 kontingentbetalende medlemmer (17 lokalmuseer og Grønlands Nationalmuseum)
- Repræsenterer alle de grønlandske museer, der er godkendt af Grønlands Selvstyre
- Generalforsamling afholdes hvert andet år (Den seneste var den 18. marts 2023 i Odense)

NUKAKA'S BESTYRELSE

- Vælges på generalforsamlingen
- Består af seks medlemmer – et fra hver af de fem grønlandske storkommuner og et fra Grønlands Nationalmuseum & Arkiv
- Formanden vælges blandt lokalmuseernes bestyrelsesmedlemmer

INTERNATIONALT SAMARBEJDE

- NUKAKA er associeret medlem af den danske museumsorganisation ODM (Organisationen Danske Museer)
- Fokus på faglig sparring, efteruddannelse (online-kurser), fælles faglige netværksaktiviteter (fysiske eller virtuelle møder)

ØKONOMI OG FORENINGSARBEJDE

- For medlemskabet af NUKAKA betaler museerne et årligt kontingent, der udgør foreningens økonomiske fundament. Kontingentets størrelse fastsættes af generalforsamlingen
- Foreningsarbejdet i NUKAKA baserer sig primært på frivilligt arbejde fra museernes side. Herudover tilkøbes hjælp til eksempelvis tolkning og regnskabsrevision
- Formandens museums adresse er automatisk NUKAKA's sekretariatsadresse

KENDETEGN VED DET GRØNLANDSKE KULTURELLE FORENINGSLIVS VESTNORDISKE SAMARBEJDE

- Foreningsdannelsen i Grønland er opstået efter 1945 og frem, især koncentreret omkring sportsforeningerne
- Vanskelige betingelser for foreningslivet, lille og geografisk spredt befolkning
- Foreningerne i Grønland har begrænset samarbejde med andre nordiske foreninger
- Indenfor det kulturelle område samarbejder Grønlands Forfatterforening med forfatterforeningerne på Færøerne og i Danmark samt alle de nordiske litteraturkontorer

PERSONLIGE OG POLITISKE
HOLDNINGER TIL DE
KONSTITUTIONELLE
RAMMER FOR VORES
FORENINGSLIVS
SAMARBEJDE I DE
VESTNORDISKE, NORDISKE
OG EUROPÆISKE
OMRÅDER, HERUNDER
RIGSFÆLLESSKABETS
FREMTID

- Hvad er grønlændernes syn på Rigsfællesskabet?
- Citat fra det grønlandske forfatningsudkast (2023):
"Inuit er det oprindelige folk i vort land. Herfra kommer vor unikke kulturelle egenart, vor historie, vor arv og vor styrke. Dette må aldrig glemmes og skal til alle tider hyldes, gives hensyn og beskyttes"
- Dyrløse af inuitisk identitet og sprog (inuit-register, inuitisk hovedsprog)
- Afstandtagen fra dansk indflydelse og sprog (kolonitiden)
- Oplættelse af Rigsfællesskabet som en "spændetråde" for Grønlands udvikling

Appendix V: Hjørdis G. Lailudóttir - Ungdomsforeningernes samarbejde

Præsentation, Hjørdis G. Lailudóttir

Indlæg på Nordplus online symposium 7. feb. 2024 om foreningslivets samarbejde i Rigsfællesskabet

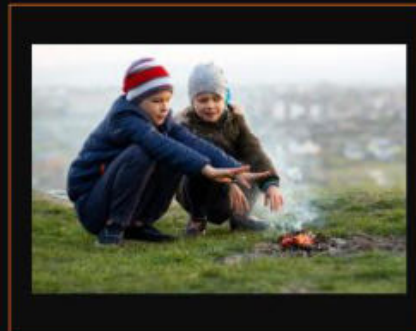
- Samarbejde mellem børn- og ungdomsforeninger i rigsfællesskabet og i nordisk samarbejde

Hjørdis G. Lailudóttir, HR- og ledelseskonsulent i Movera og underviser på Fróðskaparsetur Føroya. Hjørdis har været deltidskoordinator for Færøernes Ungdomsråd de sidste 10 år, frem til 1. januar 2024.

Kort om FUR og organisationerne

- FUR er paraplyorganisation for børne- og ungdomsforeninger i Færøerne, som ikke er idræt
- I FUR er 22 medlemsorganisationer og 27 lokalorganisationer
- FUR repræsenterer omkring 4.000 børn og unge yngre end 30 år
- Børne- og ungdomsorganisationerne i FUR tilbyder børn og unge aktiviteter indenfor:

teater, musik, færøske dans, korsang, bordspil, afholdsforeninger, politiske ungdomsforeninger, menneskerettigheder, kristeligt foreningsarbejde, interkulturelt samarbejde, udvekslingsstuderende, spejdere og unge for psykiske sundhed.

Kort om FUR's opgaver

- Administrerer og bevilger den årlige organisationsstøtte
- FUR-projekt-fonden
- Afholder kurser for organisationerne
- Vejledning til organisationerne
- Nordisk samarbejde; bestyrelsesarbejde og koordinering/rekruttering /information
- Rekruttering af ungdomsrepræsentanter til udvalgsarbejde
- Andet fx. FUR hædersprisen, pjecer m.m.

Foreningsliv i Færøerne, rapport fra 2022

- 63% af børn og unge i Færøerne er aktive i idræts- og andre fritidsforeninger
- 1/3 er udelukkende aktive i foreningsaktiviteter, sum ikke er idræt

Motivation for deltagelse	Årsager til ikke at deltage
1. Have det sjovt	1. Tiden går med venner og familie
2. Interesse	2. Der er intet af interesse
3. Være sammen med vennerne	

Foreningernes hovedudfordringer

1. betræde bestyrelsesposter
2. rekruttere frivillige
3. konkurrere med andre fritidstilbud

- Trods flere organisationer har udfordringer, er de optimistiske om fremtiden
- 59% forventer, at medlemstallet vokser de næste 5 år

Frivilligt arbejde i foreninger – Danmark og Færøerne

- 51% af de voksne indbyggere i Færøerne har deltaget i frivilligt arbejde de sidste par år
- 40% af de voksne indbyggere i Danmark har deltaget i frivilligt arbejde de sidste par år
- Tiden hver enkelt voksen bruger i gennemsnit til frivilligt arbejde er højere i Færøerne end i Danmark

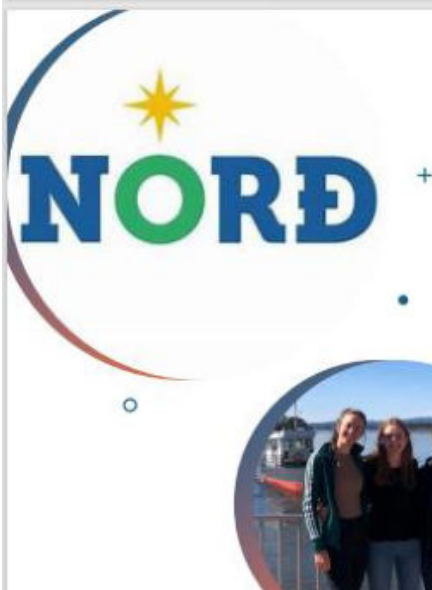
Formaliseret mellemlandesamarbejde - NordUng

NordUng er paraplyorganisation för ungdomsorganisationer främst i Norden, men även i andra europeiska länder.

NordUng grundades i 1946 med syftet att stärka samarbetet mellan ungdomsorganisationer omkring de nordiska länderna, nordiska värderingar, språkgemenskapen och det nordiska samarbetet.

Utförar aktiviteter som ungdomsutbyten, ledarskapskurser, seminarier och konferenser.

FUR har siddet i bestyrelsen i NordUng i omtrent 10 år.

Formaliseret mellemlandesamarbejde mellem FUR og NORÐ

- stærke fællesskaber og øget forståelse mellem unge i Norden.
- Partnerskaber, nordisk samarbejde, sprog og kultur

En stor årlig aktivitet Ungetinget og en række mindre aktiviteter.

Finansieret af A.P. Møller og Hustru Chastine Mc-Kinney Møllers Fond.

Medlemsorganisationerne modtager 50.000 kr. per år til bestyrelses- og koordineringsarbejdet.

FUR modtager lokalt 50.000 per/år

“Rigsfællesskabsprojektet” (senere SJOMAQ)

- Formålet er, at skabe stærke bånd og styrke det indbyrdes kendskab mellem unge på tværs af Grønland, Færøerne og Danmark.
- Gennem udveksling og oplysningsarbejde at sikre kulturmøder og større forståelse landene i mellem.

DUF – Dansk Ungdoms Fællesråd, koordinerer projektet med bevilling på finansloven på 14 mio. kr. i perioden 2022-26.

Der er hidtil ikke allokeret lokale ressourcer.

Rigsfællesskabsprojektet (senere SJOMAQ)

Valget for FUR stod i 2021 mellem NORØ og “Rigsfællesskabsprojektet” pga. FURs begrænsede ressourcer.

Begrundelserne for FURs beslutning om at prioritere NORØ var bl.a.:

1. Brede videns- og erfaringsudveksling
2. Børn og unge kan opleve de andre nordiske lande, foruden Danmark og Grønland
3. Netværk og venskab på tværs af alle de nordiske lande
4. FUR var lidt tilbageholdende med at deltage i “rigsfællesskabsprojektet”, da det kunne skabe politiske og kulturelle udfordringer og derfor formodentligt kræve ekstra ressourcer fra FUR at sikre forankring, set i forhold til NORØ projektet
5. Efterfølgende har FUR fremsat ønske om at blive en del af SJOMAQ såfremt det er muligt, og forudsat at der allokeres lokale ressourcer.

Unge fra foreninger i FUR, om samarbejde mellem børn- og ungdomsforeninger i rigsfællesskabet og i nordisk samarbejde

Anonymiserede semistrukturerede kvalitative interview med 7 unge i alderen 20-30 år i januar 2024 – uddrag, som er ubehandlet med direkte citering.

Rannvá

Jeg ville også være interesseret i at deltage, hvis det kun var landene i rigsfællesskabet.

Vi taler engelsk uanset, og mange unge i Grønland foretrækker engelsk.

Man burde have mere samarbejde mellem børn- og ungdomsforeningerne i landene i rigsfællesskabet.

Til tider virker det som om, at man er enespændere og intet har med de andre lande at gøre. Jeg mødes kun med unge fra Danmark, hvis det har med skolen eller konferencer at gøre.

Man kunne have mere direkte samarbejde mellem foreningerne i de tre lande; også bare sociale arrangementer.

Tórður

Færinge har en del fordomme mod danskere, men der er også store kulturelle forskelle i Danmark. Grønland opleves som så langt væk.

Man burde have mere samarbejde, vi er i samme rige, men ved meget meget lidt om hinanden.

Man kunne arbejde med øget samarbejde mellem foreninger, som arbejder sammen på tværs af landene, og arrangere seminarer og forelæsninger om landene og deres kulturer.

Sólrun

Det er lige så interessant for mig at deltage i samarbejde i rigsfællesskabet, som i nordisk samarbejde.

Faktisk synes jeg, at man har en bedre mulighed for at opleve hinandens kultur, hvis der er færre lande. Jo flere deltagere fra hvert land, bedre indsigt får man i deres kultur.

På den anden side, så er det rigtig sjovt at møde unge fra alle de nordiske lande; man oplever en større diversitet.

De nordiske lande hører på mange måder sammen.

Men det afhænger af emnet man mødes omkring, er det kultur så får man mere ud af det hvis der er færre lande i samarbejdet.

Eyðun

Når jeg hører , at man skal arbejde sammen i rigsfællesskabet tænker jeg, at der er en politisk bagtanke.

I nordisk samarbejde er der mere diversitet. Maktdimensionen er meget mindre - alle er mere lige. Hvis det er rigsfællesskabet er det danskere, som dominerer og man kan opleve det som patroniserende

Fra et demokratisk perspektiv, ville det være godt med mere samarbejde, men forudsætningen er at de tre lande er ligestillede og man arbejder bevidst med at undgå den danske dominans og maktdimension

Ronja

Jeg er ikke pro-rigsfællesskabet

Jeg mener, at det er mere interessant at møde unge fra alle de nordiske landene; der er flere kulturer og man lærer mere.

Jeg mener ikke man burde gøre noget for at øge samarbejdet mellem foreninger indenfor børne- og ungdomsarbejdet i rigsfællesskabet.

Pætur

Det er mere spændende at deltage i nordisk samarbejde, der er flere perspektiver, men det er også spændende at samarbejde i rigsfællesskabet.

For at styrke forholdet mellem landene, kunne det være interessant at prøve at øge samarbejdet - relationerne mellem landene er ikke så stærke.

Man kunne samle unge, udveksle viden om landenes kultur, være sammen socialt og arbejde sammen på tværs af landene i børn- og ungdomsforeningerne omkring konkrete projekter.

Guðrið

Jeg lærer mere i nordisk samarbejde, end hvis der kun er landene i rigsfællesskabet.

Danmark styrer agendaen, det er deres interesser og dem der snakker. Os fra Færøerne og Grønland kan ikke tale vores eget modersprog, men bliver nødt til at tale dansk. Jeg føler, at jeg skal tilpasse mig til Danmark og til de unge i Danmark.

Vi er mere ligestillede i det nordiske samarbejde, hvor vi alle taler engelsk.

Man kunne arbejde med at øge samarbejdet, hvor man tager udgangspunkt i Færøerne og Grønland, og som også sætter agendaen.

Det er vigtigt at unge fra Danmark kommer til Færøerne og oplever os her, således at fordommene forsvinder.

Det ville være meget interessant at etablere et samarbejde mellem foreninger i Færøerne, Sami og Grønland, så man kan lære fra hinanden. Vi har rigtig meget til fælles; vi er jagt samfund, med et meget lille sprog og kultur

De unges stille oprør - modstand, indflydelse og fremtid på Færøerne, Firouz Gaini Professor i antropologi, Færøernes Universitet. Nordisk tidsskrift for ungdomsforskning, årg. 3, nr.1-2022

De unges kamp er:

- ikke imod de ældre generationer og samfundsværdier
- imod kulturel opløsning og ligestilling over for fremtiden.
- at få samfundet til at tage de unges erfaringer og udfordringer seriøst
- at de-centrere dominerende fortællinger om færøsk kultur

De unge ønsker ikke revolution og åben konflikt, men en mere pragmatisk og afgrænset modstand i form af det stille oprør

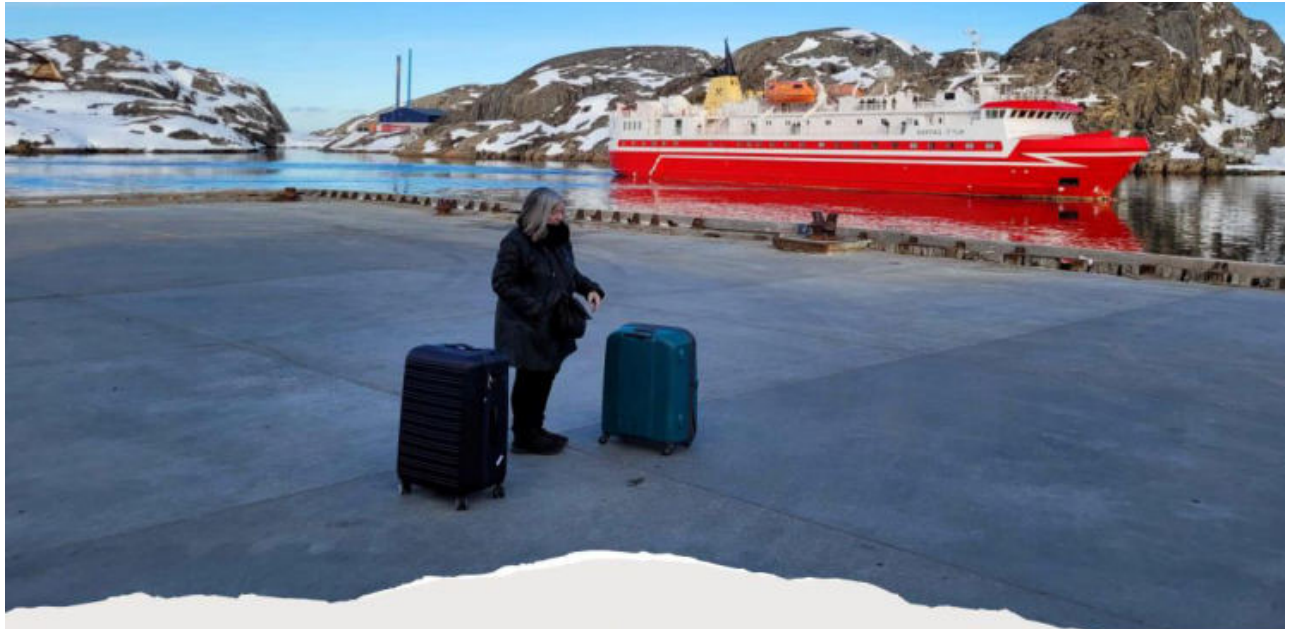
Billeder fra ungdomstinget i Lagtinget 2024

Tak for denne gang

Appendix VI: Hans Jørgen Vodsgaard - Fra koldt fællesskab til varm skilsmisse

Præsentation, Hans Jørgen Vodsgaard

SKIFTENDE SYN PÅ RIGSFÆLLESSKABET OPLÆG TIL NORDPLUS SYMPOSIUM, 6.-7. FEBRUAR 2024

Hans Jørgen Vodsgaard, Interfolk

OVERSIGT

Indledningsvist

I. Udgangspunkter

- Det handler om værdifællesskab
- Drengedrømme
- De grundtvigske syn
- Det nynordiske syn

II. Bevægelser

- Decolonize Hans Egede
- De tre hovedstæder
- Et cover for Sumé
- Eksperimentbørn og kvinderne på Livo
- Håndbold

III. Historiske budskaber

- Færøerne
- Grønland

IV. Afvejninger

- Officielle budskaber
- Danskerne stikker hovedet i jorden
- Gensidige gentlemen
- Den islandske vej

INDLEDNINGSVIS

Her søge at skitsere min holdningsændring de sidste tre år:

- Fra et ønske om at styrke Rigsfællesskabet, især den mellemfolkelige kontakt mellem de tre landes foreningsliv.
- Til en stigende erkendelse af at det værdimæssige fællesskab ikke er stærkt nok til at holde sammen på Rigsfællesskabet.

Tror ikke længere på, at problemerne kan løses bare ved at danskerne får mere viden om og kontakt med færinger og grønlandere. For danskere og det danske fylder allerede for meget i de to mindre lande.

Udfordringen er mere at hjælpe de to lande til at blive frie nationer og selvstændige medlemmer af den nordiske familie, og især at modvirke at Grønland ender i en "Free Association" med USA.

I. UDGANGSPUNKTER

- Det handler om værdifællesskab
- Drengedrømme
- De grundtvigske syn
- Det nynordiske syn

UDGANGSPUNKTER

- DET HANDLER OM VÆRDIFÆLLESKAB

Mine ledetråde:

at Rigsfællesskabet kun kan bygge på et stærkt **værdifællesskab** – hvor folk flest i de tre lande synes, at vi hører sammen, og at det ikke giver en begrænsning men en udvidelse af vores identitet og muligheder.

Det bør ikke handle om økonomiske og storpolitiske eller softpower fordele.

Økonomiske set får Danmark aldrig overskud af fællesskabet. Novo Nordisk, Vestas, Mærsk o.a. sælger ikke en bønne mere grundet Rigsfællesskabet. Ingen NATO-dividende.

Tværtimod kan en adskillelse på sigt åbne nye døre for dansk erhvervsliv i de to lande.

Storpolitisk set giver det bedre diplomatmiddage, men elles blot øget sikkerhedspolitisk risiko for konflikter med både Kina, Rusland, EU og USA. Og mindre militær til at forsvare Danmark.

Soft power: Danmark slår over sin vægt, men ikke på grund af Rigsfællesskabet. Tværtimod står Danmark også til regnskab for grindedrab og for social nød i Grønland, og også for rygter om nykolonialisme.

PERSONLIGE UDGANGSPUNKTER

- DRENGE DRØMME

Tilbage fra barndommen en fascination af fremmede eksotiske kulturer og opdagelsesrejser til ukendte egne.

Drengebøger ved Torry Gredsted: Paw og Walter Christmas: Peder Most, osv.

Beretninger om store opdagelsesrejsende og kapløbene til nordpolen og sydpolen med navne som Peary, Nansen, Amundsen og Scott, og de store slæderejser med Knud Rasmussen og Peter Freuchen.

Husker også besøget til nationalmuseets arktiske samlinger, hvor inuitkulturen fascinerede, og så det at noget så eksotisk og anderledes som Grønland samtidig var en del af Kongeriget.

Åbning for identitetsudvikling gennem mødet med det andet og at integrere det og hermed udvide sin dannelsesrejse.

Tilbage fra barndommens land afsat en fantasme, en følelsesmæssig fascination – som hos mange andre danskere.

IDEMÆSSIGE REFERENCER -DET GRUNDTVIGSKE

Med en baggrund i folkeoplysning og højskolebevægelse påvirket af grundtvigske syner.

Grundtvig ofte set som en talsmand for dansk historie og identitet, men han talte også bredere om verdenshistorien og den nordiske identitet.

- Højskolen i Soer (for danske dannelse)
- Universitet i Göteborg (for nordisk dannelse som det højeste stadie i verdenshistorien, lidt som NMR's vision 2030)

Folkeoplysning er mere end oplysning til borgerne – det handler om at fremme det "folke-lige", hvor ens egen identitet er båret af og i samspil med sit folks identitet.

Derfor også særlig folkeoplysning for nordmænd, svenskere, finner, og islændinge, mens færinger og grønlandere nok kunne nøjes med dansk oplysning.

IDEMÆSSIGE REFERENCER - DET NYNORDISKE SYN

Denne svaghed ved det grundtvigske søgte Poul Engberg og Jørgen Bukdahl - at imødegå med deres nynordiske syn. Engberg grundlagde 1958 Snoghøj Nordisk Folkehøjskole.

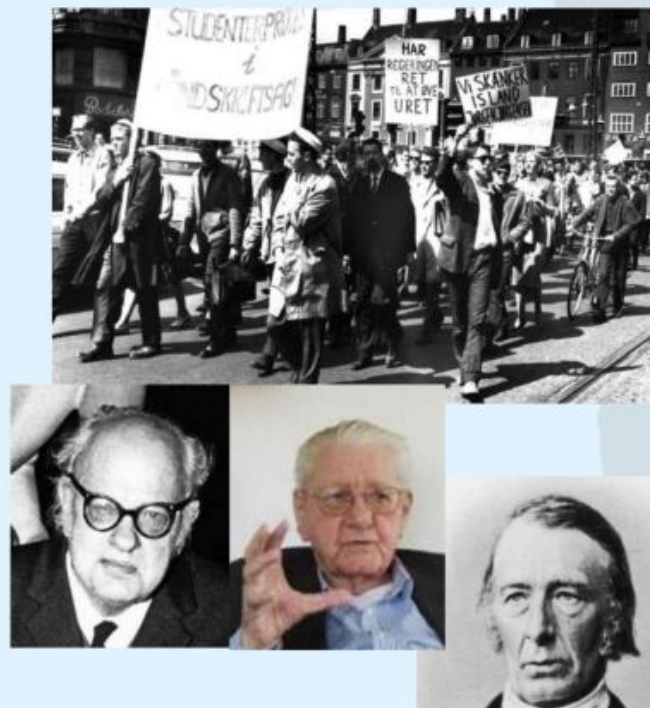
De lagde vægt på de forskellige landes særegne folkelighed, som man skal værne om og styrke, herunder også i Færøerne og Grønland.

Jf. lokalenavne på Snoghøj Nordisk Folkehøjskole, såsom *Kalevala, Dovre, Tjaldur*.

De kæmpede for udleveringen af de islandske håndskrifter, både i strid med højre grundtvigianere og kulturradikale studenter. Fra 50'erne til aftale i 1961 og udlevering i 1971.

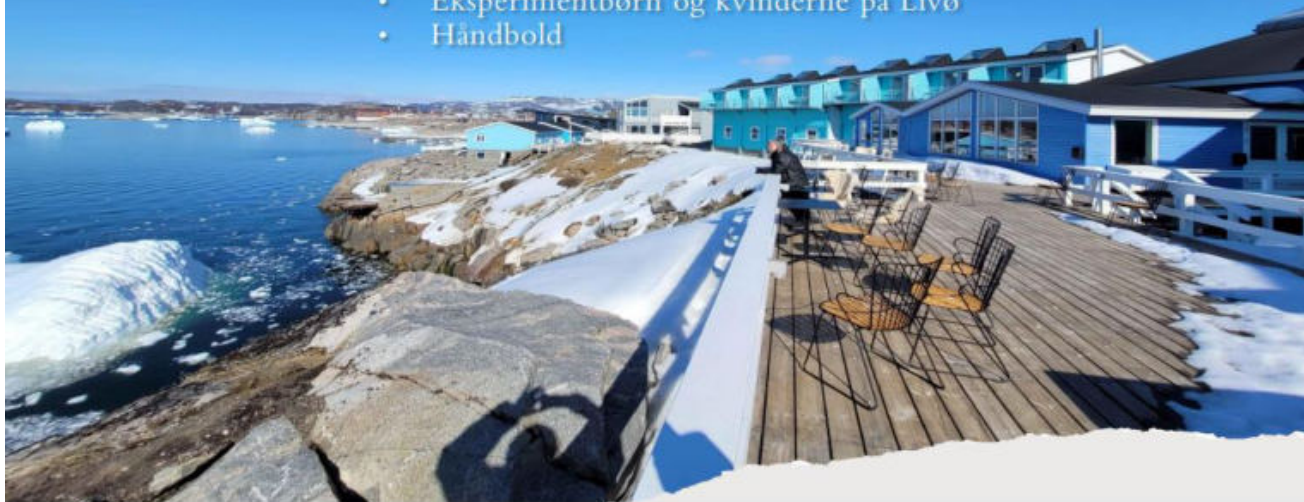
Rasmus Sørensen er i dag ikke så kendt højskolemand med rod i fransk oplysning (og ikke tysk historiefilosofi og romantik) med respekt for national selvbestemmelse. Han var dansk lægprædikant, lærer og politiker. Oprettede Uldum Højskole i 1848.

Protesterede mod Casino-mødet i 1848. Ønskede fredelig deling af Slesvig efter tilhørsforhold. Udvandrede i 1852 til Wisconsin i USA i protest mod tidens nationale ånd og advarede løbende mod ny krig med Tyskerne.

II. BEVÆGELSER

- Decolonize Hans Egede
- De tre hovedsteder
- Et cover for Sumé
- Eksperimentbørn og kvinderne på Livø
- Håndbold

BEVÆGELSER

- DECOLONIZE HANS EGEDE

Dette projekt startede med en afvist ansøgning i 2021, hvor der også var partnere fra Island og Norge – med fokus var på fælles værdier og samarbejde mellem foreninger fra landene, der indgik i det gamle vestnordiske kongerige med Danmark-Norge hvor Island, Færøerne og Grønland var bilande.

Kan tilføje, at de norske partnere kom fra Lofoten, dels direktøren for kulturafdelingen i Leknes og dels præsten fra Borge, som arbejder i samme sogn som Hans Egede kom fra, og han var i Grønland ved 300 års jubilæet i 2008 for Hans Egedes udnævnelse til missionær i 1708. Her stor fejring med grønlandske biskop, presse og politikere.

Men til 300 året for Egedes ankomst til Nuuk i 1721, ville man ikke fejre noget, og hans statue blev året før overmalet med rød maling og beskrevet med "decolonising". Og der var en lokal folkeafstemning om den skulle flyttes til en statuekirkegård, lidt som statuer af Lenin og Stalin i de baltiske lande.

På trods at Hans Egedes ankomst nok var afgørende for de truede inuitstammers overlevelse, og herrnhuterne fik udviklet det grønlandske skriftsprog. Egede er blevet en skurk, fordi han piskede nogle mænd for incest og mord. I datidens Danmark ville de være blevet henrettet.

BEVÆGELSER - DE TRE HOVEDSTÆDER

En trædesten for min tro på Rigsfællesskabet var ideen om de tre hovedstæder.

Inspireret fra en tale 5. juni 1953, hvor Grønland fejrede, at de blev et ligeværdigt amt i Danmark. En af forkæmperne var seminarielærer Augustinus "Augo" Lyngø, der i festtalen nævnte:

"Formynderskabets tid er forbi .. I dag er Danmark udvidet næsten helt til Nordpolen, og Grønland udvidet til Sønderjylland".

Fællesskabet blev dengang blandt den grønlandske elite ikke set som en begrænsning, men en udvidelse af muligheder og rettigheder.

Min variant var, at med Rigsfællesskabet har alle borgere fået tre hovedstæder i gave.

Under Interfolks Erasmus+ studietur til Wien for at lære om hvordan kulturforeninger arbejder med social inklusion af minoriteter, nævnte jeg denne gave for Lederen af Færoernes Hus i København, og selvom hun godt kunne se København som hendes by, så ville hun nu ikke dele Torshavn med danskere eller grønlandere.

Hun nød godt af statsborgerskab i Rigsfællesskabets tre lande, men hun ville ikke lade borgere fra de to andre lande få andel i hendes hovedstad.

11

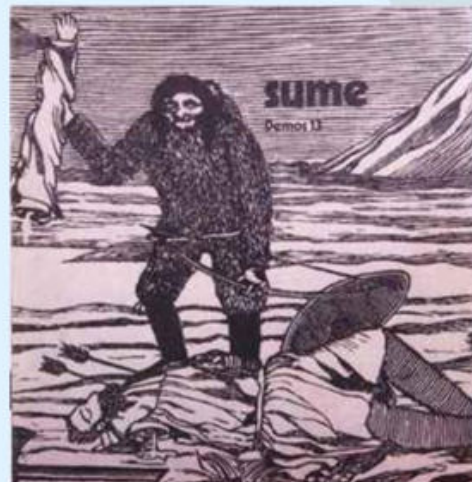
BEVÆGELSER - ET COVER FOR SUMÉ

1973 udgav det grønlandske rockband Sumé deres første LP Sumut.

På coveret ser man et træsnit af en grønlander, der har skudt en viking og nu løfter hans afrevne arm i triumf. Træsnittet er lavet af Grønlands første billedkunstner Aron fra Kangeq og forestiller Qasapi, der netop har skudt vikingekongen Uunngortoq.

Førrige år under et besøg i Ilulissat gik vi ved Hotel Hvide Falk op ad en gade med en række huse under renovering, hvor der var udsmykninger, heraf en med den blodtørstige Qasapi.

Tænk, hvis en samtidig dansk rockgruppe som Burning Red Ivanhoe havde haft et cover, hvor inuitter blev lemlæstet af danskere, eller hvis man i dag beklædte bygninger i København med sådant et symbol.

12

BEVÆGELSER

- EKSPERIMENTBØRN OG PIGERNE PÅ SPROGØ

I begyndelsen af 1950'erne blev 22 børn, heraf 6 forældreløse sat på et skib til Danmark efter ønske fra det grønlandske landsråd, hvor 19 ud af 23 medlemmer stemte for. Var der i 15 måneder og 6 blev adopteret, resten kom fremmedgjorte tilbage uden grønlandsk sprog.

Minder om de finske krigsbørn under 2. verdenskrig (3500 børn til Danmark), wienerbørnene efter 1. verdenskrig (20.000), og aktuelt adoptionssagerne med koreabørn.

I Canada blev cirka 150.000 børn af indiansk indfødte, metis (af blandede ægteskaber) og inuitter med tvang ført til 139 skoler i Canada. Stod på indtil 1990'erne. Man har fundet over 1000 ukendte børnegrave ved kostskolerne.

I Danmark havde vi de Kellerske Anstalter med Pigerne på Sprogø og Mændene på Livø indtil 1961, der blev anset for moralsk åndsvage, og et horribelt sundhedsvæsen for sindssyge og åndsvage.

Der er også Spiralsagen i Grønland i perioden 1960 til 1991, men den efterfølgende periode hvor Grønland hjemtog sundhedsområdet ønsker man ikke at undersøge. FN's Torturkomite udtalte i november 2023 klar kritik af dette.

Problemet er manglende forståelse for kontekst og proportionalitet, Den egentlige skandale, at man i Grønland kun vil undersøge det danske ansvar, men ikke sit eget.

BEVÆGELSER

- HÅNDBOLD

En god indikator på på national tilhørsforhold og fællesskabsfølelser er, hvem man holder med i sport.

I Interfolks første Nordplus projekt tilbage i 2009 med partnere fra alle de nordiske lande inkl. Færøerne, havde vi et af partnermøderne i Lund og værten var formand for Nordens Forening i Skåne. Han henviste til "landskampstesten" af ens sande tilhørsforhold.

Den test blev aktuelt med Håndbold VM for kvinder før jul, og Håndbold EM efter jul for mænd.

Danske medier havde meget omtale af og heppede på både de grønlandske kvinder og de færøske mænd, som var det deres egne hold.

Men i Grønland omtalte man kun de grønlandske kampe, og ingen omtale af de danske kvinder, mens de færøske medier i en vis grad omtalte de danske herrer.

Landskampstesten angiver, at Rigsfællesskabet ikke bliver set som noget fællesskab for de to andre lande, men snarere noget, man gerne vil overse eller fortrænge.

HISTORISKE RIDS - FÆRØERNE

1912: Sprogstrid: Danmark krævede at undervisningssproget i den færøske folkeskole skulle være dansk

1940-45: UK overtager, afviser i 1943 selvstændighed, først efter krigen

1946: Folkeafstemning med flertal for selvstændighed, hvor kongen opløste Lavtinget med henvisning til lav valgdeltagelse (kun 30 % sagde ja).

1948: Hjemmestyre

1955: Klaksvik-striden

1992-1993. Finanskrise -10 pct udvandrede heraf 5 pct til Danmark

2000: Nyrups bremse - tilskuddet skal ved selvstændighed afvikles over 4 år og ikke 15 år, som den færøske lagmand foreslog. Selvstændighed aflyst.

2005: Overtagelsesloven med egen forfatning

2006: Bloktilskud på 650 mio. plus udgifter til retsvæsen, politi og forsvar samt fri adgang til velfærdsgoder i Danmark.

2022: Færøerne nedskriver tilskuddet med 25 mio årligt næste 4 år.

De politiske partier er delt i spørgsmålet om selvstændighed.

- Unionister: Sambandsflokkurin (socialliberal), Javnaðarflokkurin (Socialdemokratisk)
- Seperatister: Sjálvstýrisflokkurin (republikanere), Fólkatflokkurin (konservativ), Framsókn (liberal), Tjóðveldisflokkurin (socialister),
- Neutrale: Miðflokkurin (kristent).

HISTORISKE RIDS - GRØNLAND

Grønland

1940 – 45: USA overtager styringen. Vor mand i Amerika, Henrik Kauffmann.

1953: Amt i Danmark

1979: Hjemmestyre

2009: Selvstyre

Hvor det grønlandske folk officielt anerkendes af Danmark, som et eget folk i henhold til Folkeretten, som er en betingelse i international ret for løsrivelse og ny statsdannelse.

- Grønlandsk er nu eneste officielle sprog i et land, hvor 50pct kun taler GL, 10 pct kun dansk, og 40 pct er dobbeltsprogede (20 pct mest dansk, og 20 pct mest grønlandsk). Jf. til forskel Finlands løsning med to officielle sprog.
- En befolkning i Grønland på 56.000 plus ca. 17.000 i Danmark. Der boede i 1989 ca. 10.000 danskere, og i 2020 ca. 5000, og tallet er faldende.
- Kun to mindre partier Demokraterne og Attasut støtter Rigsfællesskabet, mens IA, Siumut, og Naleraq ønsker selvstændighed.
- Folkeafstemning i 2016 angav, at 2/3 finder selvstændighed vigtigt, en anden i 2017 angav at 78% kun ønsker selvstændighed, hvis det IKKE medfører lavere levestandard.
- Modtager over 4 mia årligt i bloktilskud plus udgifter til retsvæsen, politi og forsvar samt fri adgang til velfærdsgoder i Danmark. Bloktilskuddet alene udgør mere end 50 % af statens indtægter.

IV. AFVEJNINGER

- Officielle budskaber
- Danskerne stikker hovedet i jorden
- Gensidige gentlemen
- Den islandske vej

AFVEJNINGER - OFFICIELLE BUDSKABER

Budskabet fra Grønland er:

- Ikke hvorvidt, men hvornår vi skal blive selvstændige.

Budskabet fra Færøerne er:

- Vi er ved at gøre os klar til at blive selvstændige snart.

Budskabet fra Danmark er:

- Vi vil ikke forhindre Jer i løsrivelse, men vi vil heller ikke hjælpe jer eller gøre det nemt for Jer.

Tendensen hos de to mindre lande er, at man prioriterer at finde sin egen identitet i stedet for at søge fælles identitet og værdifællesskab. Man ønsker at være sig selv.

Danskerne mener, der er et fællesskab (men de har heller ikke noget i klemme), men det gør de to andre ikke, og det kan man ikke bygge et forhold på.

Uværdigt for begge parter at fastholde et forhold, som de andre ikke ønsker, og uværdigt for de andre at blive blot for at sikre sig økonomisk og social trykthed.

Kunsten at græde i kor.
Mette Frederiksen græder med Aki-Matilda Hoegh-Dam efter hendes jomfrutale i Folketinget, 2019.

AFVEJNINGER -DANSKERNE STIKKER HOVEDET I JORDEN

Et udfordring, at den danske offentlighed stikker hovedet i jorden. Man forholder sig ikke rigtigt til, at de to andre lande med små befolkninger ønsker selvstændighed.

Man mener åbenbart, at hvis man ikke taler om det, så går det nok væk.

Eller man laver nye støtteordninger og taler om, at vi bare skal vide mere om hinanden, som om grønlandere og færinger ønsker frihed, fordi danskere ved for lidt om dem. Nej, deres problem er allerede, at det danske fylder for meget både praktisk og mentalt.

I sidste uge afholdt Foreningen Norden i Danmark et webinar om Rigsfællesskabet, og hovedbudskabet var:

- "Ved at arbejde for mere dialog, gensidig respekt og interesse, er det muligt at skabe et bedre samarbejde på tværs af Rigsfællesskabet."

Naivt at tro at fællesskabets problem er mangel på gensidig viden, og underligt at en nordisk forening ikke ønsker, at de to lande i stedet kan blive ligeværdige lande i den nordiske familie.

AFVEJNINGER - GENSIDIGE GENTLEMEN

Min vurdering, at Rigsfællesskabet lever på lånt tid,

Og den danske reaktion bør ikke være at lægge hindringer i vejen og true med kort afvikling af bloktilskud og manglende støtte i internationale fora.

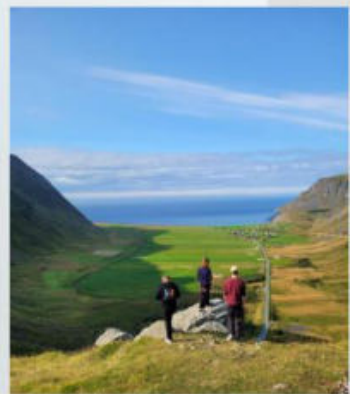
I stedet bør Danmark tilbyde en lang 25-50 årig afvikling af den økonomisk støtte og give helhjertet støtte til at opnå ny international anerkendelse i FN, EU, Nordisk Ministerråd, Arktisk Råd, Nato med vilkår som Island, deltagelse i OL, osv.

Men en sådan generøs dansk tilgang kan også kræve, at især Grønland stopper med at overspille offerkortet for at opnå ekstra goder og sideløbende forfalder til at optræde racistisk overfor egne dansktalende og de stadig færre danskere, der er deroppe.

Det kan i Danmark skabe en stigende træthed og mindre vilje til at hjælpe. Kan ende med en kold tyrker med et hårdt brud som Portugals mod deres kolonier, der ønskede selvstændighed efter Nellikerevolutionen i 1974.

Det har ingen af partnere en langsigtet interesse i.

Tror i øvrigt at "Free Association" vil være en omvej eller blindgyde i forhold til den lige vej i Islands fodspor mod fuld selvstændighed.

Erasmus+ studietur i Lofoten, august 2023

AFVEJNINGER - DET ISLANDSKE VEJ

Her afslutningsvis gerne nævne positive oplevelser i august 2023 under en Erasmus+ studietur til en gammel islandsk projektpartner i Husavik.

Undervejs og deroppe havde vi en stadig oplevelse af, at islændingene godt kunne lide danskere og talte varmt om Danmark og deres tid i bl.a. København. De så ikke danskere som undertrykkere, men som et broderfolk og gode venner.

Og hvis vi kan finde ud af at gennemføre en hjælpsom og venlig skilsmisse, så tror jeg på, at forholdet mellem vores tre lande efterfølgende kan blive tilsvarende ligeværdigt og broderligt.

TAK FOR OPMÆRKSOMHEDEN

- Hans Jørgen Vodsgaard,
- Interfolk – Institut for Civilsamfund
- [\(+45\) 51 300 320](tel:+4551300320)
- hjv@interfolk.dk
- www.interfolk.dk

Appendix VII: Ulrik Pram Gad - Hvad menes med "Free association"

Præsentation, Ulrik Pram Gad

Det forfatningsudkast, den grønlandske forfatningskommission fremlagde 28. april 2023 nævner ikke eksplicit 'Free Association'. Men i bemærkningerne til §44 åbnes for suverænitetsafgivelse ikke bare til internationale organisationer, men også til andre stater for eksempel inden for rammen af en 'Free Association'. Og §46 beskriver mulighed – men også begrænsninger – for samarbejde om sikkerheds- og forsvarspolitik.

Det er endnu uklart, hvilken skæbne forfatningsudkastet får; det skal diskuteres på Inatsisartutts efterårssamling 2023. Forfatningens chance for at slippe igennem en folkeafstemning vil øges betragteligt, hvis det står klart for vælgerne, hvilke aftaler et selvstændigt Grønland kan regne med at få med Danmark eller andre lande. Det kan være aftaler om økonomi, forsvar, grønlanderes rettigheder i

ANBEFALINGER

- Der er behov for en mere nuanceret debat i Grønland om de juridiske, politiske og økonomiske muligheder og udfordringer baseret på erfaringerne fra den håndfuld lande, som har Free Association.
- Befolkning og politikere i Grønland må gøre op med sig selv, hvad en Free Association-aftale skal indeholde, for at man både kan føle sig som et ligeværdigt selvstændigt folk og samtidig i nødvendigt omfang samarbejde med andre om at løfte de opgaver, befolkningen og omverdenen kræver af en stat.
- Danske politikere kan bidrage til, at Grønland opfatter forholdet til Danmark som mere ligeværdigt ved at indgå konstruktivt i debatten om Free Association og hvilke elementer, der kunne være acceptable for Danmark.

udlandet, eller støtte til velfærdsservice i Grønland. Før sådanne aftaler kan forhandles, må de grønlandske politikere dog træffe en række svære valg.

Free Association på dagsorden i Grønland siden 1990'erne

Free Association kom på den grønlandske politiske dagsorden tilbage i 1990'erne. Officielle grønlandske delegationer besøgte Cook Øerne, som har en Free Association-aftale med New Zealand, for at søge inspiration. Igen da Selvstyrekommissionen i starten af 00'erne undersøgte alternativer til Hjemmestyret, var Free Association højt på ønskesedlen fra grønlandsk side.

FREE ASSOCIATION SOM AFKOLONISERINGSMODEL

FN's Generalforsamling beskrev i 1960 tre muligheder for afkolonisering:

- Uafhængighed som en uafhængig suveræn stat
- Integration i en anden stat
- Free Association med en anden stat.

Da Grønland i 1953 blev indlemmet under den nye danske grundlov, var Free Association etableret og accepteret som afkoloniseringsmodel, idet flere tidligere britiske kolonier havde indgået Free Association-aftaler. Disse lande har siden ophævet aftalerne og er nu uafhængige suveræne stater. Fem tidligere kolonier har i dag Free Association, og de enkelte aftaler er skræddersyet til at matche den tidligere koloni og kolonimagts krav og behov. Også Gibraltar og Puerto Rico, hvis status stadig er koloni-lignende, diskuterer Free Association.

Det grønlandske ønske om Free Association mellem Danmark og Grønland blev under selvstyreforhandlingerne bremset af, at en sådan aftale ikke kunne rummes under den danske grundlov. Den danske position var, at Free Association skulle forhandles mellem to selvstændige stater, så det ville kræve, at Grønland blev selvstændigt. Det er også udgangspunktet for de grønlandske overvejelser.

Siden er en del grønlandske politikere fortsat med at tale og skrive om Free Association - i polemik med danske politikere og som en del af debatten i

Inatsisartut og i grønlandske valgkampe. Den røde tråd i debatten har været, at Free Association opfattes som en måde, hvorpå Grønland kan opnå anerkendelse som ligeværdig.

Modstridende formål med Free Association

Siden indlemmelsen i Danmark i 1953 har grønlændere haft dansk statsborgerskab. En del af baggrunden for de grønlandske krav om Free Association er den lukkede, forhastede og mangelfuldt oplyste proces, da Grønland blev integreret under den danske grundlov i 1953. Med kort frist blev kun Landsrådet hørt, og man blev aldrig præsenteret for muligheden for Free Association. Uden at være spurgt ved en folkeafstemning, fik grønlænderne dansk statsborgerskab ved indlemmelsen. Derfor kan det virke paradoksalt, at det indtil for nylig ikke eksplicit har været diskuteret, om Free Association skal betyde, at grønlændere ikke længere skal være danske statsborgere.

I forlængelse heraf har der været modstridende idéer om, hvordan Free Association ville sikre grønlændernes adgang til for eksempel uddannelses- og sundhedsinstitutioner i Danmark. Skulle Free Association sikre dansk statsborgerskab og dermed adgang til de danske institutioner, eller skulle Free Association garantere særlig adgang for grønlændere som ikke-statsborgere?

Tilsvarende er Free Association i nogle tilfælde blevet italesat som et middel til at reducere den danske stats rolle i leveringen af velfærd og andre ydelser i Grønland. I andre tilfælde er Free Association blevet beskrevet som en måde at sikre netop disse ydelser og i en højere kvalitet.

I nogle udlægninger er Free Association blevet fremstillet som en vej til at give Grønland retten til at købe og betale for bestemte ydelser fra Danmark. I andre indlæg har formålet med modellen været at sikre strømmen af danske subsidier efter formel selvstændighed.

En gennemgående vision er, at Free Association vil give Grønland mulighed for at deltage selvstændigt i de internationale forhandlinger og organisationer, der er vigtigst for Grønland: FN, Arktisk Råd, De Olympiske Lege og forskellige forvaltningsorganer for havressourcer bliver ofte nævnt.

... der er kun flertal for selvstændighed, hvis velfærden er sikret. Det vil kræve klarhed over hvilke konkrete aftaler, Grønland ønsker med omverdenen. Og klarhed over om Danmark eller andre er interesserede i at indgå i de aftaler, Grønland ønsker sig.

Men når det kommer til et centralt statsanliggende som forsvars- og sikkerhedsområdet, har meldingerne igen været modsatrettede. Nogle har fremhævet sikkerheds- og forsvarspolitik som områder, hvor suverænitet bør deles under Free Association. For andre er hele pointen med at overgå til Free Association at få fuld suverænitet over netop disse følsomme områder. Forfatningsudkastet indeholder særligt på forsvars- og sikkerhedsområdet ganske klare begrænsninger på, hvordan, hvor meget og under hvilke betingelser suverænitet kan deles eller outsources som led i en Free Association-aftale.

Mulige partnere

En hjørnesten i FN's udvikling af Free Association som model for afkolonisering er, at en aftale altid beror på konkrete forhandlinger. Der er ingen one-size-fits-all-model. Det bliver også tydeligt, når man dykker ned i aftalerne for de fem lande, som aktuelt indgår i Free Association. Muligheden for at kunne indgå en aftale afhænger af, hvor langt de to parter er villige til at komme hinanden i møde.

UDKAST TIL FORFATNINGEN FOR GRØNLAND

(Uddrag af Forfatningskommissionens bemærkninger)

Til §44, stk. 2 ... Naalakkersuisut må aldrig afgive beføjelser til en anden stat eller mellemstatslig organisation, uden stadig at have mulighed for at udøve indflydelse på beslutninger, der påvirker Grønland og det grønlandske folk på de områder, hvor beføjelser afgives.

Til §46, stk. 3 Suveræniteten og forsvaret af Grønland skal sikres på en sådan måde, at Grønlands territoriale integritet ikke krænkes, og at samfundets demokrati opretholdes, og borgernes trygge meningsfulde liv kan føres.

Til §46, stk. 4 ... Samarbejde med andre stater og/eller mellemstatslige organisationer på sikkerheds- og forsvarsområdet, må aldrig krænke grønlandske borgere og eventuel delegering af kompetence skal altid kunne trækkes tilbage. Naalakkersuisut skal altid have mulighed for at deltage i afgørelser truffet i relation til forsvaret og sikkerheden af Grønland.

Formand for forfatningskommissionen Ineqi Kielsen, formand for Naalakkersuisut, Múte B. Egede og formand for Inatsissartut, Kim Kielsen holdt taler ved ceremonien i april, hvor Grønlands forfatningsudkast blev præsenteret. Foto Merete Lindstrøm, Sermitsiaq.AG

Opindeligt blev Free Association af grønlandske fortalere beskrevet som en vej til at sikre gode og solidariske forbindelser mellem Grønland og Danmark. Men senest er modellen blevet fremhævet som en mulighed for, at Grønland kan finde andre partnere; USA, Canada, Island og Norge er nævnt.

Men den mest oplagte partner at indlede forhandlinger med vil være Danmark. I to årtier har de danske myndigheder imidlertid ikke været villige til at diskutere mulighederne for en Free Association-aftale med Grønland, fordi den er blevet anset for at være hypotetisk. Tidligere danske statsministre har udelukket, at bloktilskuddet kan fortsætte, hvis Grønland forlader kongeriget. Den position er blevet mindre konsistent i de senere år, og den nuværende danske statsminister har nægtet at kommentere bloktilskuddets fremtid i forhold til både grønlandsk selvstændighed og eventuel Free Association.

Sikkerhedspolitik og sikkerhedsinteresser vil være et værdifuldt aktiv for Grønland ved eventuelle fremtidige forhandlinger. Grønlands geografiske placering og ændringerne i forholdet mellem stormagterne betyder, at USA har stor interesse i Grønland. Det samme gælder dermed indirekte for NATO og Danmark. Det er muligt, at Grønland vil foretrække at samarbejde direkte med USA i stedet for indirekte gennem Danmark. Pituffik-basen (tidligere kendt som Thule Air Base) og Grønlands placering midt imellem Rusland og USA gør det sandsynligt, at USA vil have stor interesse i en sådan aftale. Men de Free Association-aftaler, USA har indgået i Stillehavet, og som også primært er motiveret af militære interesser, indeholder vidtgående bestemmelser om amerikansk vetoret og baserettigheder, der formentlig ikke alle kan rummes indenfor de begrænsninger, det grønlandske forfatningsudkast opstiller i sin nuværende form.

Vejen frem

At få vedtaget en egen forfatning kan have stor symbolsk og politisk betydning. Men erfaringen fra andre ø-samfund under afkolonisering er, at uden bred opbakning kører processen af sporet. Grønlandske meningsmålinger viser konsekvent, at der kun er flertal for selvstændighed, hvis velfærden er sikret. Det vil kræve klarhed over hvilke konkrete aftaler, Grønland ønsker med omverdenen. Og klarhed over om Danmark eller andre er interesserede i at indgå i de aftaler, Grønland ønsker sig. Klare svar kan man kun få ved at formulere krav og ønsker tydeligt. Og bred opbakning vil gøre det sværere for Danmark at sige nej.

GRØNLANDS VIGTIGSTE VALG

- Skal en aftale om Free Association give fortsat dansk statsborgerskab til grønlandere, eller skal rettigheder i Danmark sikres på andre måder?
- Er målet at sikre, at det nuværende niveau for danske tilskud og services opretholdes, eller tværtimod at de udfases?
- Hvor meget er et selvstændigt Grønland villig til at afgive kontrol med udenrigs-, sikkerheds- og forsvarspolitik?

Forfattere: Mikkel Underlin Østergaard, cand.mag. i Arktiske Studier, tidligere sekretær for Inatsisartuts Udenrigs- og Sikkerhedspolitiske udvalg (mikkelderlin@gmail.com)
Rasmus Leander Nielsen, lektor, Ilisimatusarfik / Grønlands Universitet (raln@uni.gl)
Ulrik Pram Gad, seniorforsker, Dansk Institut for Internationale Studier (ulpg@diis.dk)

Forside: Istockphoto

Denne publikation er en del af Forsvars- og Sikkerhedspolitiske Studier på DIIS.

Teksten er en omskrivning af et længere, engelsksproget Working Paper, der kan tilgås her: <https://da.uni.gl/media/kdrh205k/nasiffik-working-paper-no-2.pdf>

DIIS · DANSK INSTITUT FOR INTERNATIONALE STUDIER
www.diis.dk

Symposium om foreningslivets samarbejde i Rigsfællesskabet.

Online-symposiet i februar 2024 indgår i Nordplus Voksen udviklingsprojektet, sept. 2022 – aug. 2024: “Map and Develop the Civil Society Cooperation in Rigsfællesskabet (COMMON)”.

Partnerkredsen omfatter Tórshavnar Kvøldskúli; NUKAKA – De Grønlandske Museers Sammenslutning; Det Frivillige Kulturelle Samråd; og Interfolk, Institut for Civilsamfund.

Symposiet præsenterer og debatterer

- 1) det nuværende niveau af regelmæssige kontakter og samarbejde mellem foreningslivet i Grønland, Færøerne og Danmark med fokus på de tre landes kulturelle, uddannelsesmæssige, sociale, og miljømæssige foreninger, og
- 2) anvendeligheden af det nuværende Rigsfællesskab i forhold til det første spørgsmål.

ngo-netværk
NORD